

ΕΙΔΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ ΤΗΣ ΒΙΛΑΣ
«ΑΡΙΑΔΝΗ» ΚΝΩΣΟΥ, ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΩΣ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΤΗΣ
ΦΥΣΗΣ

Μάρτιος 2011

ΕΙΔΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

**ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ ΤΗΣ ΒΙΛΑΣ «ΑΡΙΑΔΝΗ» ΚΝΩΣΟΥ,
ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ**

Μάρτιος 2011

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Γενικά στοιχεία ανάθεσης της μελέτης

Η εκπόνηση της «Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης για τον Ιστορικό Κήπο της Βίλας «Αριάδνη» στην Κνωσό Δ. Ηρακλείου» ανατέθηκε σε αρχιτέκτονες-μηχανικούς και δασολόγους υπαλλήλους του Ταμείου Διαχείρισης Πιστώσεων Εκτέλεσης Αρχαιολογικών Έργων και της (πρώην) Διεύθυνσης Δασών Περιφέρειας Κρήτης (νυν Δ/ση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών) αντίστοιχα, μετά από πρωτοβουλία της πρώτης υπηρεσίας και τη συμφωνία συνεργασίας των δύο, που επικυρώθηκε από τον Πρόεδρο της Επιστημονικής Επιτροπής Κνωσού του Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε. κ. Νικόλαο Μίνω και την Αναπληρώτρια Προϊσταμένη της Δ. Δ. Περιφέρειας κα. Μαρία Πατεργιανάκη, το Μάρτιο 2009.

Η παρούσα μελέτη συντάχθηκε στα χρονικά διαστήματα μεταξύ Μαρτίου & Οκτωβρίου 2009 και Ιανουαρίου & Μαρτίου 2011. Συντάκτες της Ε.Π.Μ. είναι:

1. Δρ. Κοζυράκη Μαρία, Δασολόγος-Αρχιτέκτων Τοπίου, Δ/ση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών
2. Ζανόν Φλάβιο, Αρχιτέκτονας Μηχανικός, ΤΔΠΕΑΕ
3. Χωριτάκης Μανώλης, Δασολόγος, Δ/ση Δασών Ηρακλείου
4. Κλάδου Μαρία, Αρχαιολόγος, ΤΔΠΕΑΕ
5. Κοντογιάννης Κώστας, Σχεδιαστής, ΤΔΠΕΑΕ
6. Κτιστάκης Γιάννης, »», »»
7. Κριτσωτάκης Νίκος, »», »»

Η εκπόνηση της παρούσας μελέτης για τον ιστορικό κήπο της βίλας «Αριάδνη» στην περιοχή Κνωσού του Δήμου Ηρακλείου Νομού Ηρακλείου έγινε σύμφωνα με τις διατάξεις των Ν. 1650/86 και 2742/99, την 69269/5387/1990 Κ.Υ.Α. και τις εξειδικευμένες προδιαγραφές για τα διατηρητέα μνημεία της φύσης που συνέταξε η Δ/ση Αισθητικών Δασών, Δρυμών & Θήρας, οι οποίες εγκρίθηκαν από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε και μας κοινοποιήθηκαν με την 91088/2072/7-6-06 εγκύκλιο της Γενικής Διεύθυνσης Δασών.

Ο ιστορικός κήπος της βίλας «Αριάδνη» βρίσκεται πλησίον και βορειοδυτικά του αρχαιολογικού χώρου της Κνωσού και καταλαμβάνει συνολικό εμβαδόν περ. 4 στρεμμάτων. Περιβάλλει το κηρυγμένο (ΥΑ 1466/12776/6-8-1968, ΦΕΚ 418/Β/29-8-1968) ως διατηρητέο κτίριο της βίλας «Αριάδνη», τόπο κατοικίας και εργασίας του ανασκαφέα του μινωικού «Ανακτόρου» της Κνωσού sir Arthur Evans. Ο κήπος σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε μετά την ολοκλήρωση της βίλας (1906), σύμφωνα με τις βρετανικές αρχές κηποτεχνίας της βικτοριανής περιόδου και την εισαγωγή πολλών εξωτικών φυτικών ειδών. Προς βορρά, ο κήπος γειτνιάζει άμεσα με τη βίλα «Διονύσου», το μεγαλύτερο και εντυπωσιακότερο, λόγω των επιδαπέδιων μωσαϊκών του, των κτιρίων της ρωμαϊκής περιόδου που έχουν μέχρι σήμερα αποκαλυφθεί στην Κνωσό.

Σήμερα, η ιστορικότητα και σημαντικότητα αυτού του ιδιαίτερου κήπου τον καθιστούν μοναδικό μνημείο της νεοελληνικής ιστορίας και σπάνιο αντικείμενο μελέτης για ερευνητές και σπουδαστές. Η αναγκαιότητα ανάδειξης και προστασίας του ενισχύονται επιπλέον από τη χωροθέτηση του εντός της αρχαιολογικής ζώνης της Κνωσού, μιας περιαστικής περιοχής που δέχεται έντονες οικιστικές πιέσεις και εκατοντάδες χιλιάδες επισκεπτών.

1.2. Γεωγραφική θέση του προστατευτέου αντικειμένου

Ο ιστορικός κήπος της βίλας «Αριάδνη» βρίσκεται νοτιοανατολικά της πόλης του Ηρακλείου και επί του επαρχιακού οδικού δικτύου που συνδέει το Ηράκλειο με το ανατολικό τμήμα (Αρκαλοχώρι – Βιάννος) της ενδοχώρας του ομώνυμου Νομού [γενικός χάρτης]. Η βίλα και ο γειτονικός αρχαιολογικός χώρος της Κνωσού απέχουν περ. 5 χλμ. από την πόλη και ουσιαστικά αποτελούν το νοτιοανατολικό πολεοδομικό της όριο.

Η ακριβής γεωγραφική θέση του κήπου επισημαίνεται σε χάρτη κλίμακας 1:50.000 [χάρτης προσανατολισμού] στον οποίο παρουσιάζεται, εκτός από την πόλη του Ηρακλείου και τον παρακείμενο οικισμό της Κνωσού, το υπάρχον οδικό δίκτυο πρόσβασης στην περιοχή. Περισσότερες λεπτομέρειες για τη θέση του κήπου και την κατάσταση που επικρατεί στον περιβάλλοντα χώρο δίνονται σε χάρτη κλίμακας 1:16.000 [ορθοφωτοχάρτης περιοχής], όπου αποτυπώνονται η έκταση που

καταλαμβάνει η βίλα «Αριάδνη» και όλοι οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μνημεία που την περιβάλλουν.

1.3. Περιβάλλουσα ζώνη προστασίας

Την έκταση της απαιτούμενης ζώνης προστασίας του προτεινόμενου μνημείου της φύσης ορίζουν τα υφιστάμενα όρια του συνεχούς υπαίθριου χώρου που περιβάλλει σήμερα τη βίλα «Αριάδνη», τα κτίρια της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής ανατολικά, το Μικρό «Ανάκτορο» νότια και τη βίλα «Διονύσου» βόρεια, όπως φαίνεται στην αποτύπωση του χάρτη κλίμακας 1:5.000 **[καθορισμός ζώνης προστασίας]**.

Ουσιαστικά, η προτεινόμενη ζώνη προστασίας καταλαμβάνει συνολική έκταση περίπου 65 στρ. και περίμετρο 1157 μ. Τα όρια της ορίζονται ανατολικά από την επαρχιακή οδό, βόρεια από το υφιστάμενο σύνορο της βίλας «Διονύσου» με ιδιωτικά αγροτεμάχια, δυτικά και νότια από αγροτικό δρόμο. Εντός της προτεινόμενης ζώνης βρίσκονται η έκταση της βίλας «Αριάδνη», που περιλαμβάνει το ομώνυμο κτίσμα και τον κήπο, εμβαδού 7,69 στρ. (περίμετρος 396 μ), ανατολικά η έκταση που περιλαμβάνει το οίκημα της Βρετανικής Σχολής (το επονομαζόμενο «Ταβέρνα») και τον περιβάλλοντα χώρο, εμβαδού 5,88 στρ. (περίμετρος 348,7 μ), νοτιοανατολικά η έκταση (πευκώνας και αγρός) που περιβάλλει τον αρχαιολογικό χώρο του Μικρού «Ανακτόρου», εμβαδού 5,15 στρ. (περίμετρος 286,9 μ) και βόρεια-δυτικά η έκταση της βίλας «Διονύσου», ενός αρχαιολογικού χώρου με ρωμαϊκά ευρήματα όπου συνεχίζεται η αρχαιολογική έρευνα, εμβαδού 46,46 στρ. (περίμετρος 1335,5 μ).

1.4. Όρια ευρύτερης περιοχής

Η ευρύτερη περιοχή προστασίας της βίλας «Αριάδνη» Κνωσού είναι μια περιαστική, με ήπιο γεωμορφολογικό ανάγλυφο και κυρίαρχα γεωργικό χαρακτήρα έκταση της ενδοχώρας του Ηρακλείου που διαθέτει, εκτός από τον σημαντικότερο αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού, πληθώρα άλλων πολιτισμικών και φυσικών μνημείων και έχει χαρακτηριστεί ως Α' Αρχαιολογική Ζώνη (Απόλυτης) Προστασίας σύμφωνα με Π.Δ. της από 6-11-1976 (ΦΕΚ 373/Δ/10-11-1976), η οποία καταλαμβάνει συνολική έκταση 7068,43 στρ.

1.5. Διοικητική υπαγωγή

Το προτεινόμενο μνημείο της φύσης, μαζί με την οριζόμενη περιβάλλουσα ζώνη προστασίας, βρίσκεται εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου Ηρακλείου, Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου Κρήτης. Ανήκει στο 4^ο, νότιο δημοτικό διαμέρισμα, του οποίου ο πληθυσμός είναι της τάξεως των 43.000 κατοίκων. Η ευρύτερη περιοχή γειτνιάζει ανατολικά με τον πρώην Δήμο Νέας Αλικαρνασσού (προς βορρά), ο οποίος με το Σχέδιο Καλλικράτης συνενώθηκε με το Δήμο Ηρακλείου, με το Τοπικό Διαμέρισμα Σκαλανίου του Δ. Ηρακλείου (προς νότο) και νότια με τον πρώην Δήμο Αρχανών (νυν Δήμο Αρχανών-Αστερουσίων).

Ο προηγούμενος, «καποδιστριακός» Δήμος Ηρακλείου βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα του Ν. Ηρακλείου και αποτελούνταν από τέσσερα (4) δημοτικά διαμερίσματα (κεντρικό, ανατολικό, δυτικό και νότιο) και πέντε (5) τοπικά διαμερίσματα (Σταυρακίων, Βουτών, Βασιλειών, Σκαλανίου και Δαφνών). Σήμερα, βάσει του Σχεδίου Καλλικράτης, ο νέος Δήμος Ηρακλείου συνενώθηκε με τους πρώην Δήμους [Τεμένους](#), Παλιανής, [Νέας Αλικαρνασσού](#) και [Γοργολαΐνη](#) και, σύμφωνα με την απογραφή του 2001, ο μόνιμος πληθυσμός του ανέρχεται στους 159.046 κατοίκους και χαρακτηρίζεται ως αστικός Δήμος.

1.6. Ιδιοκτησιακή κατάσταση της περιβάλλουσας ζώνης προστασίας

Ο κήπος της βίλας «Αριάδνη» και η περιβάλλουσα ζώνη προστασίας του ανήκουν στο Ελληνικό Δημόσιο και η προστασία και λειτουργία τους διέπονται από τις διατάξεις του Υπουργείου Πολιτισμού. Φορέα προστασίας του νεώτερου μνημείου της βίλας αποτελεί η Υπηρεσία Νεοτέρων Μνημείων & Τεχνικών Έργων Κρήτης (Υ.Ν.Μ.Τ.Ε.Κ.), με έδρα το Ηράκλειο.

Ιστορικά, ο sir A.Evans παραχώρησε τον αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού, τη βίλα «Αριάδνη» και τις ιδιότητες εκτάσεις γύρω από αυτά στη Βρετανική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών το 1926. Με τη σειρά της, η Σχολή παραχώρησε αυτούς τους χώρους στο ελληνικό δημόσιο το 1952.

1.7. Γενική περιγραφή του κήπου και των κυριότερων φυτικών ειδών

Στον κήπο, όπως παρουσιάζεται στη σημερινή του μορφή, κυριαρχούν δενδρώδη και θαμνώδη φυτικά είδη σε διαφορετικές ηλικίες και ποικίλες διατάξεις. Ο κήπος περιβάλλει από κάθε πλευρά το οίκημα της βίλας και οι φυτεύσεις διαμορφώνονται κυρίως σε ευρύχωρα παρτέρια και συχνά κατά ομοειδείς ενότητες (πευκώνας, οπωροφόρα, αμπέλι κλπ).

Τα μεγαλύτερα σε ηλικία και μέγεθος είδη βρίσκονται στο εμπρόσθιο τμήμα, μπροστά από την πρόσοψη της βίλας, και πιθανότατα φυτεύτηκαν την πρώτη δεκαετία του 1900. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν και τα επιβλητικά κυπαρίσσια (*Cupressus sempervirens*) κατά μήκος του δυτικού ορίου του κήπου. Στη βορειοανατολική πλευρά του κήπου, πολύ μεγάλες βουκαμβίλλιες (*Bougainvillea glabra*), που πιθανότατα ανήκουν στο αρχικό σχέδιο για τον κήπο, ορίζουν και σκιάζουν ένα χώρο ανάπαυσης με υδάτινη δεξαμενή. Στο νότιο τμήμα έχουν διαμορφωθεί εναλλάξ σε επιμήκη παρτέρια κήπος με καλλωπιστικά φυτά, οπωρώνας, και κήπος με αμπέλι, όπου αρκετά καλλωπιστικά και οπωροφόρα δέντρα διασώζονται ακόμα από εκείνη τη χρονική περίοδο.

Στο ανατολικό τμήμα του κήπου, στη μπροστινή όψη του οικήματος, εκτός από τα πεύκα κυριαρχούν επίσης οι φοίνικες οι οποίοι προσδίδουν έναν ιδιαίτερο εξωτισμό σε αυτόν τον ιστορικό μεσογειακό κήπο. Όλα τα μεγάλα δέντρα αυτού του τμήματος ανήκουν στις φυτεύσεις που πραγματοποιήθηκαν με την ολοκλήρωση της βίλας «Αριάδνη», μετά το 1906.

Τα περισσότερα άτομα φοίνικα στον κήπο ανήκουν στο κοινό είδος του κανάριου φοίνικα (*Phoenix canariensis*), το δεύτερο γνωστότερο είδος χουρμαδιάς μετά τον κατεξοχήν φοίνικα *Phoenix dactylifera*. Ανήκει στην οικογένεια *Arecaceae* (*Palmae*) των μονοκοτυλήδων και περιγράφεται ως μεγάλο φοινικοειδές με πυκνή κόμη και ένα μόνο χονδρό κορμό. Αναπτύσσεται κυρίως σε ξηρά, ουδέτερα ή αλκαλικά εδάφη, σε ηλιόλουστες θέσεις και θερμά κλίματα. Φέρει μεγάλα, σύνθετα πτεροειδή, αιθαλή φύλλα μήκους 4-6 μ., το καθένα από τα οποία έχει 80-100 φυλλάρια σε κάθε πλευρά της κεντρικής ράχης του. Αναπτύσσει κίτρινα άνθη σε μεγάλες ταξιανθίες. Ο καρπός του είναι μικρός εδώδιμος χουρμάς, χρώματος που ποικίλει από κίτρινο ως πορτοκαλί, και περιέχει ένα μόνο ευμεγέθη σπόρο. Το ύψος του κυμαίνεται μεταξύ 10 και 20 μ., ενώ μπορεί να φτάσει τα 40 μέτρα σε ιδανικές

συνθήκες. Πολλαπλασιάζεται με σπόρους. Ο σημαντικότερος εχθρός του κανάριου φοίνικα είναι το κολεόπτερο *Rhynchophorus ferrugineous* (κόκκινος ρυγχωτός κάνθαρος), ενώ επίσης επικίνδυνος θεωρείται ο υβριδισμός του με τον *Ph. dactylifera*.

Σε συνδυασμό με τους κανάριους φοίνικες της πρόσοψης, φύονται επίσης ώριμα άτομα του είδους *Washingtonia filifera*, κοινό όνομα ουασιγκτόνια νηματοφόρος. Ανήκει επίσης στην οικογένεια *Arecaceae (Palmae)* των μονοκοτυλήδων και περιγράφεται ως μεγάλο φοινικοειδές με χονδρό ευθύ κορμό (ψευδοκορμό), ο οποίος σχηματίζεται από τους κολεούς των φύλλων. Αναπτύσσεται σε ξηρά εδάφη και ηλιόλουστες θέσεις. Φέρει μεγάλα, σύνθετα, παλαμοσχιδή, αιθαλή φύλλα με αγκαθωτούς μίσχους, που μπορεί να φτάσουν σε μήκος τα 2 μ., οι οποίοι καταλήγουν σε στρογγυλή βεντάλια από πολυάριθμα φυλλάρια 1,5-2 μ. μήκους, οι άκρες των οποίων καλύπτονται από μακριές υπόλευκες ίνες. Ανθίζει το καλοκαίρι με λευκά άνθη σε πυκνούς μασχαλιαίους βότρες. Οι καρποί του κρέμονται ως πολύ μεγάλα τσαμπιά από μικρούς σκουρόχρωμους χουρμάδες που περιέχουν ένα μόνο ευμεγέθη σπόρο. Το ύψος του κυμαίνεται μεταξύ 10 και 25 μ. και πολλαπλασιάζεται με σπόρους. Η νηματοφόρος ουασιγκτόνια είναι ιδιαίτερα ευπαθής στο κολεόπτερο *Rhynchophorus ferrugineous*, καθώς οι πρώτες προσβολές στην Ελλάδα σημειώθηκαν σε αυτό το είδος, εν αντιθέσει με το συγγενές είδος *Washingtonia robusta* που θεωρείται ανθεκτικό.

Άλλο φοινικοειδές είδος που υπάρχει στον κήπο από τα πρώτα στάδια της δημιουργίας του, και εμφανίζεται με λίγα άτομα στην πρόσοψη και την είσοδο, είναι ο ψηλός χαμαίρωπας (*Trachycarpus fortunei*). Ανήκει επίσης στην οικογένεια *Arecaceae (Palmae)* των μονοκοτυλήδων και περιγράφεται ως φοινικοειδές με αργή ανάπτυξη και έντονα τριχωτό κορμό. Αναπτύσσεται σε ξηρά εδάφη και ηλιόλουστες θέσεις. Έχει αιθαλή παλαμοσχιδή φύλλα με μίσχους που μπορεί να φτάσουν σε μήκος το 1 μ., οι οποίοι καταλήγουν σε στρογγυλή βεντάλια από πολυάριθμα φυλλάρια μήκους μέχρι 90 εκ. Τα άνθη του είναι λευκά (στα αρσενικά φυτά) και πρασινωπά (στα θηλυκά) και εμφανίζονται σε μεγάλους διακλαδισμένους βότρες. Το μέσο ύψος του κυμαίνεται στα 15 μ. με ανάπτυξη σε ένα μοναδικό κορμό διαμέτρου 20-35 εκ. Πολλαπλασιάζεται με σπόρους. Ο ψηλός χαμαίρωπας είναι επίσης ευπαθής στις προσβολές του κολεόπτερου *Rhynchophorus ferrugineous*, σε

αντίθεση με τον χαμηλό χαμαίρωπα (*Chamaerops humilis*) που θεωρείται ανθεκτικό είδος.

Στα μεγάλα μπροστινά παρτέρια της εισόδου, εκτός από τους φοίνικες, υπάρχουν τρία μεγάλα σπάνια πεύκα από τα Κανάρια νησιά (***Pinus canariensis***). Ανήκει στην οικογένεια *Pinaceae* και αποτελεί ένα από τα πιο ξηρανθεκτικά πεύκα, συγγενές με τα μεσογειακά είδη *Pinus halepensis* και *P. Brutia*. Τα πράσινα ως κιτρινοπράσινα φύλλα του είναι βελονοειδούς σχήματος σε δέσμες, με μήκος 15-30 εκ. και αιχμηρές άκρες που συχνά γέρνουν προς τα κάτω. Οι κώνοι του έχουν μήκος 10-23 εκ., χρώμα καστανό και συχνά παραμένουν κλειστοί για αρκετά χρόνια (όψιμοι κώνοι). Το ύψος του ανέρχεται περίπου στα 30-45 μ. με διάμετρο κορμού 1,5 μ. Είναι ένα από τα πιο πυρανθεκτικά κωνοφόρα και, σε περιπτώσεις πυρκαγιάς ή άλλης καταστροφής, αναγεννάται με επικορμικές παραφυάδες γλαυκοπράσινου χρώματος που αναπτύσσονται από τα χαμηλά του κορμού.

Το είδος πεύκου όμως που συναντάται συχνότερα στην έκταση του κήπου, αλλά και γενικότερα στην προτεινόμενη ζώνη προστασίας, είναι η τραχεία πεύκη (***Pinus brutia***). Ανήκει επίσης στην οικογένεια *Pinaceae* και αποτελεί αυτοφυές είδος στην Ελλάδα, λιτοδίαιτο και με ικανοποιητική προσαρμοστική ικανότητα. Οι βελόνες του διατάσσονται ανά δύο σε βραχυκλάδια, με σπειροειδή διάταξη, πράσινες τραχιές, δύσκαμπτες, μήκους 13-22 εκ. Οι παρυφές των βελονών είναι έντονα οδοντωτές, κάτι που είναι ιδιαίτερα αισθητό στην αφή. Οι κώνοι του είναι ωοειδείς, οξυκόρυφοι, καστανοί μήκους 8-12 εκ. Βρίσκονται ανά 2-3 σε σπονδύλους, κάθετοι στα κλαδιά και χωρίς ποδίσκο. Φτάνει σε ύψος τα 15-20 μ., σπανιότερα τα 30 μ. και χαρακτηρίζεται από ευθυτενή σχετικά κορμό, με διακλαδώσεις σε κανονικότερα σπονδυλώματα (σε σχέση με τη χαλέπιο πεύκη) και κόμη πλατιά σε ώριμη ηλικία.

Κατά μήκος του δυτικού ορίου του κήπου της βίλας «Αριάδνη», καθώς και σε άλλες οριακές θέσεις στα νοτιοδυτικά της ευρύτερης ζώνης προστασίας, υπάρχει μια συνεχής σειρά από επιβλητικά αειθαλή κυπαρίσσια (***Cupressus sempervirens var. horizontalis & pyramidalis***). Ανήκει στην οικογένεια *Cupressaceae* και η οριζοντιόκλαδη ποικιλία είναι αυτοφυής στην Ελλάδα και σχηματίζει φυσικά δάση. Είναι είδος θερμόβιο και ξηρόβιο, πολύ ανθεκτικό. Οι βελόνες του είναι ωοειδείς, αμβλυκόρυφες, λεπιοειδείς, βαθυπράσινες, πολύ πυκνές και πιεσμένες πάνω στα κλαδιά, ώστε να τα σκεπάζουν. Ο καρπός του είναι σφαιροειδής στρόβιλος, μεγέθους καρυδιού, μήκους 2-3 εκ. και αποτελείται από ξυλώδη, ασπιδοειδή καρπόφυλλα.

Φτάνει σε ύψος τα 20-30 μ. και, ανάλογα με τη μορφή της κόμης, διακρίνονται δυο ποικιλίες: η ορθόκλαδη, με κλαδιά που πλησιάζουν τον κορμό και σχηματίζουν έντονα οξεία γωνία και η οριζοντιόκλαδη, με κλαδιά που απομακρύνονται από τον κορμό σχεδόν οριζόντια. Τα αειθαλή κυπαρίσσια θεωρούνται μετρίως ευπαθή στον καταστροφικό μύκητα *Seiridium cardinale* που προκαλεί τη σοβαρότατη ασθένεια του «έλκους των κυπαρισσιών», η οποία οδηγεί σε ολοκληρωτική καταστροφή των προσβαλλόμενων δέντρων.

Στο ανατολικό τμήμα του κήπου, τρεις πολύ μεγάλες βουκαμβίλλιες (*Bougainvillea glabra*) σκεπάζουν ένα μικρό υπαίθριο χώρο ανάπαυσης. Ανήκει στην οικογένεια *Nyctaginaceae* και αποτελεί αειθαλές αναρριχώμενο, ξυλώδες είδος με σκουροπράσινα γυαλιστερά φύλλα και αγκαθωτούς βλαστούς. Χαρακτηρίζεται από πολύ πλούσια ανθοφορία, από τις αρχές της άνοιξης έως αργά το φθινόπωρο. Τότε εμφανίζονται μικροσκοπικά λευκά άνθη σε δέσμες που περιβάλλονται από πολύχρωμα λεία βράκτια. Ο ξυλώδης κορμός της βουκαμβίλλιας συνήθως συστρέφεται και οι λεπτοί μίσχοι της έχουν αιχμηρά αγκάθια. Το είδος πολλαπλασιάζεται εύκολα με μοσχεύματα το καλοκαίρι και αναπτύσσεται σε θερμές περιοχές και ηλιόλουστες θέσεις με μικρές απαιτήσεις σε νερό. Θεωρείται ταχείας ανάπτυξης και φτάνει σε ύψος τα 8-10 μ.

Σημαντικό συνθετικό στοιχείο του κήπου αποτελούν οι φυτικοί φράκτες, που οριοθετούν το σύνολο σχεδόν των παρτεριών και προβλέπονταν από το αρχικό σχέδιο των φυτεύσεων, του είδους *Pittosporum tobira* (κοινό όνομα: Αγγελική). Οι αρχικά χαμηλοί φράκτες από αγγελική σήμερα, και όπου δεν έχουν αντικατασταθεί από νεότερα φυτά, φτάνουν κατά τόπους σε ύψος τα 2μ. Οι ψηλοί αυτοί θάμνοι συνεισφέρουν εξίσου στη σκίαση και ηρεμία που προσφέρει ο κήπος στον επισκέπτη. Ανήκει στην οικογένεια *Pittosporaceae* και αποτελεί αειθαλή θάμνο και μικρό δέντρο με πλατιά, σφαιρική, αραιή κόμη που πολλαπλασιάζεται με σπόρους αλλά και μοσχεύματα. Έχει φύλλα δερματώδη, λεία, στιλπνά, σκουροπράσινα. Τα άνθη του είναι λευκά-κιτρινωπά, αρωματικά και αναπτύσσονται σε μικρές ομπρελοειδείς ταξιανθίες. Έχει καρπούς τύπου κάψα με κόκκινα σπέρματα. Θεωρείται μετρίου ρυθμού ανάπτυξης φυτό, μπορεί να φτάσει σε ύψος τα 3 μ. και ευδοκιμεί σε ηλιόλουστες και ημισκιασμένες θέσεις, δροσερές περιοχές και σε μέτρια υγρά εδάφη.

Με την είσοδο στον κήπο, στο πρώτο παρτέρι συναντάμε λίγα άτομα του είδους της ψευδοπιπεριάς ή σχίνος μόλλειος (*Schinus molle*), ένα αειθαλές δέντρο

ιθαγενές των ερήμων της αμερικανικής ηπείρου, το οποίο αποτελεί από τις πρώτες εξωτικές φυτεύσεις στον ιστορικό χώρο. Ανήκει στην οικογένεια *Anacardiaceae* και είναι γένος δικοτυλήδονο, φωτόφιλο, σκληρανθεκτικό που ευδοκimeί σε ηλιόλουστες θέσεις και ξηρά εδάφη. Έχει κρεμάμενα κλαδιά (κυρίως τα υψηλότερα) και ανάλογη μορφή. Τα φύλλα του είναι σύνθετα πτεροειδή και απαρτίζονται από 19-41 εναλλασσόμενα φυλλάρια. Έχει μικρά λευκοκίτρινα άνθη που αναπτύσσονται σε δέσμες στην άκρη των κρεμάμενων κλαδιών και ακολούθως, κοκκινωπούς καρπούς (δρύπη) σε πυκνές δέσμες, οι οποίοι παραμένουν στο δέντρο μέχρι το τέλος του φθινοπώρου. Φτάνει σε ύψος τα 10-15 μ. και πολλαπλασιάζεται με σπόρους. Ο φλοιός, τα φύλλα και οι καρποί της ψευδοπιπεριάς είναι αρωματικά, αν θρυμματιστούν.

Στο ανατολικό τμήμα του κήπου, πλησίον του οικήματος, φύονται λίγα ώριμα άτομα μυρτιάς (*Myrtus communis*), τα οποία προσδίδουν έναν ιδιαίτερο μεσογειακό τόνο στην ποικιλόμορφη σύνθεση του κήπου. Το γένος *Myrtus* περιλαμβάνει περίπου 100 είδη των θερμών εύκρατων και των τροπικών ζωνών ενώ στην Ευρώπη και την Ελλάδα φύεται μόνο το είδος *M.communis*. Είναι αειθαλής θάμνος, σπανιότερα δέντρο, πολύκλαδος και φτάνει σε ύψος τα 2-5 μ. Ανήκει στην οικογένεια *Myrtaceae*. Τα φύλλα της μυρτιάς είναι δερματώδη, λογχοειδή, οξύληκτα και αρωματικά, μήκους 2-5 εκ. Έχει άνθη λευκά, μονά πάνω σε μακρύ ποδίσκο, επίσης αρωματικά και καρπό ράγα, σχεδόν σφαιρική ή ελλειψοειδής, μαύρη. Πολλαπλασιάζεται με σπόρους ή με μοσχεύματα.

Στο ανατολικό συγκρότημα των κτισμάτων της βίλας είχε τοποθετηθεί το περιβόλι για την παραγωγή λαχανικών και φρούτων. Από εκείνη την περίοδο των αρχών του προηγούμενου αιώνα και από τις φυτεύσεις που έγιναν για χρηστικούς σκοπούς, έχουν σωθεί διάφορα εσπεριδοειδή φυτεμένα επίσης και στη νότια πλευρά της βίλας για τον ίδιο σκοπό. Τα κυριότερα απ' αυτά είναι οι λεμονιές (*Citrus limon*) και οι πορτοκαλιές (*Citrus sinensis*). Άλλα καρποφόρα δέντρα που υπάρχουν στον κήπο σε μικρότερη αναλογία είναι η δαμασκηλιά (*Prunus sativa*), η αμυγδαλιά (*Prunus amygdalus*), η ροδιά (*Punica granatum*) και η συκιά (*Ficus carica*), ενώ αρκετές ελιές (*Olea europea*) είναι φυτεμένες γύρω από τον κήπο της βίλας «Αριάδνη» και εντός της προτεινόμενης ζώνης προστασίας.

B. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΕΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

2.1. Περιγραφή του κυρίως προστατευτέου αντικειμένου

Η βίλα «Αριάδνη» βρίσκεται στα ΒΔ του μινωικού «Ανακτόρου» της Κνωσού. Κατασκευάστηκε από το Μάρτιο του 1906 μέχρι τα τέλη του 1907 σύμφωνα με τις επιθυμίες και υποδείξεις του Α. Evans. Το κτίριο χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία, χώρος εργασίας και μελέτης του ιδίου καθώς και της αρχαιολογικής και αρχιτεκτονικής ομάδα του. Η γενική μελέτη του κτιρίου έγινε από τον Ch. Doll και περιελάμβανε στοιχεία βρετανικής και ελληνικής αρχιτεκτονικής. Εκτός από το κτίριο, ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στη διαμόρφωση του εξωτερικού χώρου και του κήπου, η σύλληψη του οποίου αποτελεί παράδειγμα βρετανικής κηποτεχνίας της βικτωριανής περιόδου (*φωτογραφίες 3 – 4 - 5*). Τόσο το κτίριο, το οποίο με υπουργική απόφαση χαρακτηρίστηκε ως διατηρητέο το 1968, όσο και ο κήπος αποτελούν σημαντικές μαρτυρίες για τη νεώτερη ιστορία της Κρήτης και της Ελλάδας.

Δεν υπάρχουν πληροφορίες αν ο ίδιος ο Evans είχε προσωπικά εμπνευστεί τα περίπου τέσσερα στρέμματα του εδουαρδιανού κήπου που περιβάλλει τη βίλα. Επίσης δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για την αρχική συνολική φύτευση εκτός από τα μεγάλα δέντρα όπως τα κυπαρίσσια (*Cupressus sempervirens*) στο βορειοδυτικό σύνορο, οι φοίνικες στη μπροστινή όψη του κτιρίου και τα διάσπαρτα πεύκα που χρονολογούνται συνολικά στην πρώτη δεκαετία του 1900.

Τα δέντρα είχαν παραγγελθεί στην Αθήνα, από όπου έφτασαν στην Κρήτη το Μάρτιο του 1907, όπως αναφέρεται στα ημερολόγια του Ch. Doll. Σύμφωνα με το μυθικό κόσμο του Α. Evans, που τον καθοδηγούσε από τις επιλογές ανασκαφής ως τον τρόπο ερμηνείας τους, υπάρχουν τουλάχιστον δυο φυτικά είδη που προέρχονται από αυτόν τον κόσμο: οι φοίνικες από τοιχογραφία της «Αίθουσας του Θρόνου», που αποκαλύφθηκε το πρώτο διάστημα των ανασκαφών της Κνωσού και τα πεύκα (*Pinus brutia*), είδος που πιθανότατα επιλέχθηκε για τους μυθικό-ιστορικούς συσχετισμούς του. Επιπλέον, αυτά τα πεύκα (τραχεία) ομοιάζουν με εκείνα που πρέπει να είχε δει ο Α. Evans στη Ρώμη ακριβώς τις ημέρες του εργοταξίου της βίλας «Αριάδνη».

Το εντυπωσιακό είναι ότι ο κήπος διέθετε πάντα μεσογειακό χαρακτήρα: ένας τόπος με σκιερά μονοπάτια φτιαγμένα από βότσαλα, αντί των μεγάλων επιφανειών με

χλοοτάπητα των αγγλικών κήπων **(φωτογραφία 6)**. Τότε ο χώρος ανάπαυσης και υπαίθριας εστίασης ήταν πιθανότατα οι δυο βεράντες του σπιτιού παρά ο ίδιος ο κήπος **(φωτογραφία 7)**.

Τα παρτέρια φύτευσης του κήπου διαμορφώνουν ουσιαστικά μια πρώτη περιμετρική πορεία που σηματοδοτούνταν, μέχρι πρόσφατα, από την παρουσία ρωμαϊκών αρχαιοτήτων, οι οποίες είχαν ρόλο αντισταθμιστικό στην έντονη παρουσία του αγάλματος του αυτοκράτορα Αδριανού, που αποτελεί το επίκεντρο των διακοσμήσεων του κήπου **(φωτογραφία 8)**. Νότια, προς το Στρωματογραφικό Μουσείο, έχει κατασκευαστεί ανάχωμα που προστατεύει μεν καλλιέργειες εσπεριδοειδών νοτικά ενώ κατέρχεται προς το μονοπάτι βόρεια σχηματίζοντας δυο επίπεδα φύτευσης. Στην ιδεατή ανατολική λωρίδα, η οποία είναι παράλληλη με την κύρια όψη του κτιρίου, υπάρχουν μικρότερα μονοπάτια που την διατρέχουν διαγωνίως και με κυρτό πόρισμα.

Στα μεγάλα μπροστινά παρτέρια της εισόδου βρίσκονται τρία σπάνια πεύκα από τα Κανάρια νησιά (*Pinus canariensis*) και αρκετοί φοίνικες δυο διαφορετικών ειδών: *Phoenix canariensis* και *Washingtonia filifera* **(φωτογραφία 9)**. Ο υψηλότερος κανάριος φοίνικας στον κήπο έχει ύψος περ. 11 μ. και στηθαία διάμετρο 0,76 μ. ενώ αντίστοιχα, η υψηλότερη νηματοφόρος ουσαιγκτόνια έχει ύψος 12,5 μ. και στ. διάμετρο 0,68 μ. (αναλυτικά η διαστασολόγηση όλων των φοινίκων των δύο ειδών στο σχέδιο **[αποτύπωση του κήπου]**). Οι φοίνικες είναι φυτεμένοι σε μεγάλο παρτέρι με ελλειψοειδές σχήμα, οριοθετημένο με χαμηλό φράχτη από *Pittosporum tobira*, όπου τοποθετήθηκε απέναντι από την κλίμακα της εισόδου το ρωμαϊκό άγαλμα του Αδριανού. Οι θάμνοι αγγελικής (*Pittosporum*) κατείχαν στον αρχικό σχεδιασμό ακριβώς αυτό το ρόλο: να τονίζουν τα περιγράμματα όλων των παρτεριών φύτευσης. Με το πέρασμα των χρόνων, αυτά τα φυτά απελευθερώθηκαν από τον περιορισμό του κλαδέματος και εξελίχθηκαν σε μεγάλους θάμνους που προσφέρουν επίσης πολύτιμη σκιά στους επισκέπτες του κήπου.

Το νερό είναι αναμφισβήτητο η πιο σημαντική προϋπόθεση του μεσογειακού κήπου γι' αυτό η συλλογή του για πότισμα εξασφαλίστηκε με τη δημιουργία συστήματος δεξαμενών όπου συγκεντρώνονταν τα όμβρια από τις υδρορροές της βίλας. Δια μέσου καναλιών, το νερό έτρεχε από τις δεξαμενές στα παρτέρια και τα φυτά **(φωτογραφία 10)**. Στην ανατολική πλευρά του κήπου βρίσκεται μια πισίνα-δεξαμενή. Ο χώρος αυτός περιστοιχίζεται από τρία γιγαντιαία δείγματα *Bougainvillea*

glabra, του ίδιου είδους με αυτή που σκεπάζει σήμερα την πέργολα της εισόδου του αρχαιολογικού χώρου της Κνωσού (**φωτογραφία 11**). Κρίνοντας από τη διάμετρο του κορμού τους, αυτά τα αναρριχόμενα φυτά ανήκουν στο αρχικό σχέδιο του κήπου. Άλλα αναρριχόμενα που υπάρχουν στο χώρο, όπως *Lonicera caprifolium*, *Tecomaria capensis* και *Macfaydena unguiscati*, έχουν φυτευτεί σε νεότερους χρόνους.

Στη δυτική όψη έχει χωροθετηθεί το περιβόλι για την παραγωγή λαχανικών και φρούτων. Από εκείνη την περίοδο έχουν σωθεί διάφορα ξινόδεντρα φυτεμένα και στη νότια πλευρά της βίλας, για τον ίδιο σκοπό.

Ο ιστορικός κήπος έχει αρχίσει από καιρό να παρουσιάζει συμπτώματα της μακροχρόνιας πλημμελούς διατήρησης (**φωτογραφία 12**). Τα πιο ευαίσθητα ποώδη φυτά της εποχής του Α. Evans δεν έχουν διασωθεί. Επιβιώνει όμως με εντυπωσιακό τρόπο και χωρίς πότισμα τους καλοκαιρινούς μήνες το είδος *Vinca major* που ανθίζει στις αρχές της άνοιξης. Σύμφωνα με τη λεπτομερή καταγραφή των φυτικών ειδών που έγινε το 1995, κάποια από τα ιστορικά πολυετή που έχουν επιβιώσει είναι τα *Acanthus mollis*, *Pelargonium peltatum* και *Iris fiorentina alba* και από τα κακτοειδή τα *Aloe arborescens* και *Yucca brevifolia*.

Φυτοπαθολογικά προβλήματα εμφανίζονται στους φοίνικες του κήπου από το κολεόπτερο *Rhynchophorus ferrugineous*. Μέχρι σήμερα έχουν συνολικά κοπεί και απομακρυνθεί πέντε προσβεβλημένα άτομα του είδους του κανάριου φοίνικα (**φωτογραφίες 13 - 14**). Η κάλυψη της κόμης ορισμένων φοινίκων με προστατευτικό δίχτυ και η βιολογική καταπολέμηση, που επιχειρήθηκαν εντός του 2010, δεν κατάφεραν να αναχαιτίσουν την εξάπλωση του εντόμου και την προσβολή των φοινίκων εντός του κήπου της βίλας. Σήμερα γίνεται προσπάθεια τακτικής καταπολέμησης με εγκεκριμένα φυτοφάρμακα ατομικά σε κάθε φοίνικα και αναμένεται να προσδιοριστεί η αποτελεσματικότητά τους. Η σοβαρότητα της προσβολής του εντόμου επιβάλλει τον επιμελέστερο φυτοϋγειονομικό έλεγχο και την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της παθογένειας των φοινίκων.

Δεν υπάρχουν σοβαρά προβλήματα ρύπανσης της ατμόσφαιρας καθώς η βίλα «Αριάδνη» βρίσκεται εκτός του αστικού περιβάλλοντος, εντός της Α΄ Αρχαιολογικής Ζώνης προστασίας της Κνωσού και σε απόσταση από τον επαρχιακό δρόμο της περιοχής.

2.2. Περιγραφή και ανάλυση του περιβάλλοντος χώρου

Βορειοδυτικά του μινωικού «Ανακτόρου» της Κνωσού βρίσκεται μια έκταση πολύ σημαντική τόσο για την πολιτισμική κληρονομιά της όσο και για τη φυσική της αισθητική. Η ενότητα αυτού του χώρου ουσιαστικά αποτελείται από τα εξής πέντε βασικά στοιχεία:

1. τη γραμμική δενδροφύτευση των επιβλητικών πεύκων (*Pinus brutia*) επί του οδικού δικτύου της Κνωσού από το τμήμα της ρωμαϊκής βίλας «Διονύσου» μέχρι την παλαιά είσοδο της βίλας «Αριάδνη»
2. τα κτίρια και τον κήπο της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής
3. τη βίλα «Αριάδνη» και τον κήπο της
4. το χώρο του Στρωματογραφικού Μουσείου της Βρετανικής Σχολής και
5. το δασύλλιο του Μικρού «Ανακτόρου».

Η δενδροστοιχία των πεύκων ανήκει στην περιοχή του μνημείου της βίλας «Διονύσου». Τα συγκεκριμένα ρωμαϊκά λείψανα θεωρούνται πολύ σημαντικά καταρχήν για το περιστύλιο που εν μέρει σώζεται και επίσης για τα σημαντικότερα άθικτα μωσαϊκά -in situ- που απεικονίζουν το θεό Διόνυσο. Τα μωσαϊκά αυτά έχουν προσωρινά καταχωθεί ώστε να αποτραπεί η φθορά τους μέχρι την οριστική αποκατάσταση. Στη συνέχεια θα αποτελέσουν την αφετηρία ενός αρχαιολογικού περιπάτου που θα διέρχεται από όλα τα περιφερειακά μνημεία του ανακτόρου της Κνωσού. Η δενδροστοιχία των πεύκων *P.brutia* είναι πιθανότατα το μοναδικό δείγμα δρόμου στην Κρήτη φυτεμένο κατ' αυτόν τον τρόπο με το συγκεκριμένο είδος (**φωτογραφία 15**). Η εικόνα της επιβλητικής σειράς των πεύκων κατά μήκος της οδού ομοιάζει αρκετά με αντίστοιχα μοντέλα δρόμων, πολύ διαδεδομένων στην Ιταλία, με το είδος της κουκουναριάς (*Pinus pinea*). Νότια του συγκεκριμένου χώρου, επί του αγροτικού δρόμου προς τον οικισμό, υπάρχουν επίσης ορισμένα ωραία δείγματα κυπαρισσιών καθώς και συστάδες πεύκων προς τη βίλα «Διονύσου» και τη βίλα «Αριάδνη».

Τα άτομα της τραχείας πεύκης είχαν φυτευτεί από τον Α. Evans ώστε να αποτελούν συμβολικά το στοιχείο του τοπίου που θα καθοδηγούσε στη βίλα του. Πριν φτάσει κανείς στο σημείο εισόδου του κήπου της βίλας «Αριάδνη», το ίδιο είδος δένδρων διαμορφώνει, με πιο ελεύθερο τρόπο, μια ενδιαφέρουσα συστάδα στον περιβάλλοντα χώρο των κτιρίων της Βρετανικής Σχολής (British School of Athens) (**φωτογραφία 16**). Δύο κτίσματα βρίσκονται σε αυτόν τον χώρο, η επονομαζόμενη

«Ταβέρνα» που φιλοξενεί το γραφείο του επιμελητή, την τραπεζαρία και την κουζίνα και, η βιβλιοθήκη της Σχολής.

Ο περιβάλλοντας χώρος της βίλας «Αριάδνη» ουσιαστικά βρίσκεται στο κέντρο των παραπάνω χωρικών ενότητων. Δυτικά συνορεύει με τη μεγάλη έκταση που περιλαμβάνει τη βίλα «Διονύσου» και νότια με το χώρο του αρχαιολογικού εργαστηρίου και το Στρωματογραφικό Μουσείο, το οποίο περιστοιχίζεται από την προαναφερόμενη σειρά κυπαρισσιών επί του αγροτικού δρόμου. Ανατολικά ο περιβάλλοντας χώρος της βίλας «Αριάδνη» γειτνιάζει με τον κήπο της Βρετανικής Σχολής, ένα ελαιώνα και με τις αρχαιότητες του Μικρού «Ανακτόρου». Η βίλα είχε τοποθετηθεί στο υψηλότερο σημείο αυτής της έκτασης για να μπορεί ο Α. Evans να εποπτεύει την ανασκαφή της Κνωσού. Τα είδη των δέντρων που φυτεύτηκαν στον κήπο- πεύκα, κυπαρίσσια, και μπουκαμβίλια, εκτός των φοινίκων, συναντώνται με τις ίδιες φυτεύσεις και στην έκταση του μινωικού «Ανακτόρου» της Κνωσού. Στο δυτικό όριο της βίλας «Αριάδνη» δημιουργήθηκε ένα επίμηκες περιβόλι με εσπεριδοειδή, τα οποία προστατεύονται από ανάχωμα με πολύ ψηλά πεύκα (*φωτογραφία 17*).

Ο περιβάλλοντας χώρος του Στρωματογραφικού Μουσείου της Βρετανικής Σχολής συνορεύει με τον παραπάνω κήπο των εσπεριδοειδών. Ανατολικά γειτνιάζει με την αρχαιολογική τομή του Μικρού «Ανακτόρου» και, νότια με τη λωρίδα γης όπου υπάρχουν τα προαναφερόμενα κυπαρίσσια επί του αγροτικού δρόμου προς τον οικισμό (*φωτογραφία 18*). Στο Μουσείο φυλάσσεται μια μεγάλη συλλογή μινωικών οστράκων που είναι αντικείμενο μελέτης και καταγραφής από τους αρχαιολόγους.

Το Μικρό «Ανάκτορο» ανήκει στην αρχαιολογική ενότητα των μνημείων που βρίσκονται στην εμβέλεια του γνωστότερου για αντονομασία «Ανακτόρου». Αποτελεί «Περιφερειακό Μνημείο» του ευρύτερου αρχαιολογικού χώρου της Κνωσού. Η αρχαιολογική του σπουδαιότητα έγκειται στο γεγονός ότι εκεί βρέθηκαν αποτυπωμένες στο έδαφος οι μορφές των μινωικών κιόνων. Η πρόσβαση στο Μικρό «Ανάκτορο» γίνεται είτε από τον ελαιώνα στο Στρωματογραφικό Μουσείο ή από την επαρχιακή οδό της Κνωσού. Μεταξύ του δρόμου αυτού και των αρχαιοτήτων του Μικρού «Ανακτόρου» βρίσκεται ένα δασύλλιο από χαλέπιο πεύκη (*Pinus halepensis*).

2.3 Υφιστάμενο καθεστώς προστασίας

Η βίλα «Αριάδνη» βρίσκεται εντός της Α΄ Αρχαιολογικής Ζώνης της Κνωσού και πλησίον του μινωικού «Ανακτόρου». Ο αρχαιολογικός χώρος της Κνωσού διακρίνεται σε δύο Ζώνες Προστασίας (ΦΕΚ 373/Δ/10-11-1976):

- τη Ζώνη Α΄ Απόλυτης Προστασίας, όπου ανήκει ο ιστορικός κήπος και η συνολική έκταση της προτεινόμενης ζώνης προστασίας του, συνολικού εμβαδού 7031,55 στρ.
- τη Ζώνη Β΄ Προστασίας, εμβαδού 5656,63 στρ., όπου επιτρέπεται από πλευράς αρχαιολογικού νόμου η δόμηση με ειδικούς όρους και περιορισμούς.

Η βίλα «Αριάδνη» έχει χαρακτηριστεί με την ΥΑ 1466/12776/6-8-1968 (ΦΕΚ 418/Β/29-8-1968) ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Επίσης, με την ΥΑ 9597/12-9-1970 (ΦΕΚ 666/Β/23-9-1970) η περιοχή της Κνωσού και των γειτονικών μικρών οικισμών (Προφήτης Ηλίας - Μακρυτοίχος - Γυψάδες - Μπουγάδα Μετόχι) έχει κηρυχθεί ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Προς νότο, το φαράγγι της Αγίας Ειρήνης αποτελεί Τόπο Κοινοτικής Σημασίας (SCI) του ευρωπαϊκού δικτύου NATURA 2000, της Οδηγίας 92/43 ΕΟΚ, με κωδικό GR-4310002 ο οποίος καταλαμβάνει έκταση 716,05 ha. Η ίδια περιοχή, εμβαδού 6782,21 στρ., ανήκει στο Καταφύγιο Αγρίας Ζωής περιοχής όρους Γιούχτα και φαραγγιού Αγίας Ειρήνης των Δήμων Αρχανών και Ηρακλείου Ν. Ηρακλείου σύμφωνα με την υπ' αρ. 1463/8-5-2001 Απόφαση Γ.Γ.Π.Κ. (ΦΕΚ 769/Β/19-6-2001) και την τροποποιητική 3198/18-6-2002.

2.4 Υφιστάμενα έργα προστασίας και ανάδειξης

Το 1995 πραγματοποιήθηκε λεπτομερής καταγραφή του κήπου της βίλας «Αριάδνη», όπου αποτυπώθηκαν όλα τα φυτικά είδη που συνθέτουν τη βλάστηση του χώρου. Σε αυτή την αποτύπωση, κάθε φυτό έχει ένα κωδικό αριθμό ανά ξεχωριστή κατηγορία: δέντρα και θάμνοι, κωνοφόρα, φοίνικες, αναρριχώμενα, πολυετή, ποώδη, και κάκτοι-ξηρόφυτα. Σήμερα η καταγραφή έχει μερικώς τροποποιηθεί εξαιτίας της απομάκρυνσης πέντε φοινίκων που προσβλήθηκαν από το κολεόπτερο.

Την περίοδο 2000-2002 έγινε η αποκατάσταση του διατηρητέου κτιρίου που είχε ως στόχο τη γενική και άμεση αντιμετώπιση των διαφόρων προβλημάτων λόγω

της μακροχρόνιας εγκατάλειψης. Στο πλαίσιο των εργασιών συντήρησης του «Ανακτόρου» της Κνωσού και γενικότερα αναβάθμισης του ευρύτερου περιβάλλοντος χώρου, χρηματοδοτήθηκαν από τα Π.Ε.Π. Κρήτης (Β' Κ.Π.Σ.), με φορέα υλοποίησης το Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε., οι εργασίες στη βίλα «Αριάδνη». Στον κήπο έγινε μερικός καθαρισμός από τους μικρούς αυτοφυείς φοίνικες ώστε να προετοιμαστούν τα παρτέρια για τις νέες φυτεύσεις και την επέκταση-αποκατάσταση του φωτισμού. Επίσης, επειδή τα παλαιότερα πεύκα είναι ευαίσθητα και με τους δυνατούς ανέμους πήραν κάποια κλίση και άρχισαν να πέφτουν, φυτεύτηκαν αρκετά νέα άτομα του ίδιου είδους (*Pinus brutia*) στα αρχικά σημεία της περιφράξης. Επιπλέον εφαρμόστηκε ένα πρόγραμμα στήριξης των κεκλιμένων πεύκων στην είσοδο και στο δυτικό όριο της βίλας, σε μια προσπάθεια διατήρησης των αυθεντικών φυσικών στοιχείων του κήπου.

Η μοναδική νέα παρέμβαση στο σχεδιασμό παρτεριών- λόγω των περιορισμένων οικονομικών δυνατοτήτων- έγινε στο χώρο κάτω από το νότιο ανάλημμα, που είχε δημιουργηθεί από παλαιότερη αρχαιολογική δραστηριότητα του Α. Evans. Βάσει των συγγραμμάτων του και των αναφορών της Dills Powell επιλέχθηκαν είδη που είχαν σχέση με τη βικτοριανή κηποτεχνία και παράλληλα με τα υφιστάμενα είδη *Cistus*, *Lavandula*, *Iris* και *Rosa*. Αυτά τα φυτά ταιριάζουν στη φυσιογνωμία του κήπου του Α. Evans καθώς είναι ιθαγενή μεσογειακά και επειδή χρησιμοποιούνταν και καθιερώθηκαν εκείνη την ιστορική περίοδο στο Ηνωμένο Βασίλειο από τη διάσημη αρχιτεκτόνισσα τοπίου, Gertrude Jekyll. Αυτή μαζί με τον αρχιτέκτονα Ε. Lutyens δημιούργησαν ένα καινούργιο σχεδιασμό στους κήπους των πλουσίων της κοινωνικής τάξης του Α. Evans.

Στα πλαίσια της αποκατάστασης του κήπου στρώθηκαν οι διάδρομοι μεταξύ των παρτεριών με ποταμίσια βότσαλα. Για πρώτη φορά ο κήπος της βίλας «Αριάδνη» απέκτησε σύγχρονο φωτισμό που επιτρέπει τη χρήση και ανάδειξη του το καλοκαίρι, τις δροσερές ώρες της νύκτας (*φωτογραφία 19*).

2.5 Υφιστάμενη χρήση του χώρου

Στη συνολική ενότητα των χώρων, που αποτελείται από την έκταση της βίλας «Διονύσου», από τα κτίρια της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής (British School of Athens), τη βίλα «Αριάδνη», το Στρωματογραφικό Μουσείο και την έκταση του

Μικρού «Ανακτόρου», εντοπίζονται δυο βασικές χρήσεις: η **επιστημονική** και η **μνημειακή**.

Η επιστημονική χρήση περιλαμβάνει τις δραστηριότητες των αρχαιολόγων κυρίως στα κτίρια της Βρετανικής Σχολής, της βίλας «Αριάδνη» καθώς και στο Στρωματογραφικό Μουσείο. Στα κτίρια της Σχολής εδράζονται η βιβλιοθήκη, η κατοικία και τα γραφεία του επιμελητή και ο ξενώνας για τους μελετητές του Κρητικού πολιτισμού. Επίσης ως ξενώνας λειτουργεί και το ημιυπόγειο της βίλας «Αριάδνη».

Το βασικό οίκημα της σχολής, όπου σήμερα βρίσκονται τα γραφεία του επιμελητή, ονομαζόταν «Ταβέρνα» ήδη από τα χρόνια της ανακάλυψης της Κνωσού. Είχε επιλεγεί από τον Α. Evans ως βοηθητικό κτίριο της βίλας «Αριάδνη». Οι εργασίες αποκατάστασης ανατέθηκαν στον Piet de Jong, έναν από τους μηχανικούς που είχαν αναλάβει από το 1923 και έπειτα τις ανακατασκευές στον αρχαιολογικό χώρο του μινωικού «Ανακτόρου» της Κνωσού.

Οι εργασίες στην «Ταβέρνα» δεν έγιναν όπως ο αρχιτέκτονας είχε σχεδιάσει καθώς ουσιαστικά εφαρμόστηκαν οι ιδέες του Α. Evans. Όμως ακριβώς για την ιστορία που τα διέπει, τα συγκεκριμένα απλά κτίσματα κατέχουν ιδιαίτερη αξία στο σύνολο του κνώσιου ανασκαφικού εγχειρήματος. Για τον ίδιο ιστορικό λόγο είναι επίσης σημαντικό το Στρωματογραφικό Μουσείο καθώς στους πρώτους οργανωτές αυτού του χώρου συγκαταλέγεται ο γνωστός αρχαιολόγος J. Pendlebury. Ο ίδιος είχε αρχίσει να μελετάει το μινωικό υλικό στις ίδιες αίθουσες που ακόμη και σήμερα βρίσκονται στη διάθεση των σύγχρονων μελετητών.

Η δεύτερη χρήση έχει οριστεί ως «μνημειακή» επειδή αφορά τους χώρους όπου βρίσκονται μόνο μνημεία. Αυτά δεν είναι προσωρινά επισκέψιμα στο ευρύτερο κοινό αν και έχει προβλεφθεί, μετά τις εργασίες αποκατάστασης, ένα ειδικό πρόγραμμα ξενάγησης.

Το πρώτο μνημείο είναι οι ρωμαϊκές αρχαιότητες της λεγόμενης βίλας «Διονύσου». Τα ευρήματα της αποτελούνται από τους αρχαίους κίονες του περιστυλίου και τα πολύτιμα ψηφιδωτά που απεικονίζουν το θεό Διόνυσο, τα οποία προστατεύονται με ξύλινα στέγαστρα που έχουν κατασκευαστεί πρόσφατα από το ΥΠ.ΠΟ. **(φωτογραφία 20)**.

Το δεύτερο μνημείο είναι τα μινωικά ευρήματα του Μικρού «Ανακτόρου». Ουσιαστικά, όπως φαίνεται από την ονομασία, είναι από άποψη αρχαιολογικού τύπου μια σμίκρυνση του μινωικού «Ανακτόρου» της Κνωσού. Στην πραγματικότητα η

ιστορική σημασία του δεν οφείλεται μόνο στη σύγκριση του με τον μεγαλύτερο αρχαιολογικό χώρο αλλά στο ότι έχουν βρεθεί εκεί, αποτυπωμένες στο χώμα, οι αρχιτεκτονικές μορφές αυθεντικών μινωικών κιόνων.

2.6 Ιστορικά, πολιτιστικά στοιχεία και παραδόσεις

Η βίλα «Αριάδνη» συνδέεται άρρηκτα με την αρχαία και νεότερη ιστορία της Κνωσού μέσω της σχέσης με τον sir Arthur Evans και των γεγονότων που διαδραματίστηκαν στο περιβάλλον της. Η χρήση της ως κατοικία και χώρο μελέτης του ανασκαφέα του ανακτόρου καθώς και η παρουσία ενός μοναδικού ιστορικού κήπου με εξωτικά φυτικά είδη σε γειτνίαση με τις αρχαιότητες της Κνωσού, προκαλούν την περιέργεια και το ενδιαφέρον επισκεπτών και κατοίκων, εξαιτίας του γεγονότος ότι ο τόπος δεν είναι επισκέψιμος.

1900-1926 “*This is where I shall live when I come to dig Knossos*” ήταν τα λόγια που είπε ο A. Evans στον J.L. Myres ατενίζοντας την περιοχή της Κεφάλας κατά τη δεύτερη επίσκεψή του στην Κρήτη το 1895. Σε αυτόν ακριβώς το χώρο κτίστηκε η βίλα «Αριάδνη» έντεκα χρόνια αργότερα.

Κατά την πρώτη ανασκαφική περίοδο ο A. Evans και ο αρχαιολόγος D.G. Hogarth διέμεναν σε ένα σπίτι κοντά στο μινωικό «Ανάκτορο», που ανήκε στον τούρκο αξιωματούχο Σαΐτ Μπέη. Όμως το κλίμα σε αυτήν την τοποθεσία αποδείχθηκε ανθυγιεινό και μάλιστα επικίνδυνο λόγω της ελονοσίας. Γι’ αυτό την επόμενη χρονιά εγκαταστάθηκαν μαζί με τον D. Mackenzie και τον αρχιτέκτονα Th. Fyfe σε ένα σπίτι στην πόλη του Ηρακλείου, όπου παρέμειναν τα επόμενα πέντε χρόνια.

Στο τέλος του 1905 η ανασκαφή συμπλήρωνε έξι χρόνια. Το μεγαλύτερο και σημαντικότερο μέρος του «Ανακτόρου» είχε ήδη αποκαλυφθεί. Πολλά και σημαντικά ευρήματα είχαν έρθει στο φως. Ο A. Evans έπρεπε να βρίσκεται συνέχεια κοντά στην ανασκαφή και το σπίτι στο Ηράκλειο δεν εξυπηρετούσε πια τις ανάγκες της ομάδας. Ήταν η κατάλληλη εποχή για να πραγματοποιήσει αυτό που είχε πει στον J.L. Myres πριν από έντεκα χρόνια. Έτσι, το 1906 άρχισε η εκσκαφή των θεμελίων για το σπίτι που είχε ήδη μελετηθεί στο Λονδίνο. Η επιλογή ήταν να κτιστεί στο δυτικότερο των αγορασθέντων οικοπέδων, από όπου η κατοικία θα είχε οπτική επαφή με το μινωικό «Ανάκτορο».

Το σπίτι, που πήρε το όνομα της κόρης του Μίνωα και της Πασιφάης, σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Christian Doll, σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις υποδείξεις του Α. Evans. Πιθανότατα στα τέλη του 1907 η κατασκευή της βίλας είχε ολοκληρωθεί. Η ανέγερση της βίλας «Αριάδνη» σηματοδοτούσε ένα νέο στάδιο στην ανασκαφική ιστορία της Κνωσού. Εξασφάλιζε όχι μόνο τη διαμονή αλλά και τον απαραίτητο χώρο μελέτης και συγγραφής που έπρεπε να γίνονται παράλληλα.

Εκτός όμως από ερευνητές και αρχιτέκτονες, στη βίλα φιλοξενούνταν πολλοί, κυρίως ξένοι, που επισκέπτονταν την Κνωσό ενώ διοργανώνονταν δεξιώσεις στον κήπο με ξένους και ντόπιους προσκεκλημένους.

1926-1940 Είκοσι χρόνια μετά την ανέγερσή της, η βίλα περνούσε σε ένα νέο στάδιο της ιστορίας της. Το 1926 ο αρχαιολογικός χώρος της Κνωσού, η βίλα και οι εκτάσεις γύρω από αυτά παραχωρήθηκαν από τον Α. Evans στη Βρετανική Σχολή Αθηνών. Οι φοιτητές που θα φιλοξενούνταν τους ανοιξιάτικους και καλοκαιρινούς μήνες θα πλήρωναν, όπως συνέβαινε και στην Αθήνα, για τη διαμονή τους και θα μοιράζονταν το καθιστικό και την τραπεζαρία.

Για την εξυπηρέτηση των μελών της Σχολής, ο Α. Evans αποφασίζει να ανακαινίσει την «Ταβέρνα», ένα οίκημα μικρότερων διαστάσεων στα ΝΑ της βίλας, το 1928. Το 1932 ο J. Pendlebury, ως Επιμελητής, κατασκευάζει επίσης ένα γήπεδο τένις, ενώ το 1933 κάνει επιδιορθώσεις στην «Ταβέρνα», μετά από έγκριση τόσο του Διευθυντή της Σχολής όσο και του ίδιου του Α. Evans. Παράλληλα, πολλοί και σημαντικοί επισκέπτες συνέχιζαν να έρχονται. Ανάμεσά τους ο Ελευθέριος Βενιζέλος αλλά και ξένοι όπως οι Anthony Hope, Gilbert Murray, H.A.L. Fisher, Liddell Hart και ο πρίγκιπας της Βαυαρίας Rupprecht.

1940-1947 Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η βίλα «Αριάδνη» βρέθηκε πάλι στο προσκήνιο. Τον Απρίλιο του 1941, όταν τα γερμανικά στρατεύματα μπήκαν στην Ελλάδα, έφτασε στη βίλα ο Βασιλιάς της Ελλάδας Γεώργιος, όπου φιλοξενήθηκε από τον επιμελητή της Σχολής R.W. Hutchinson για μικρό χρονικό διάστημα μαζί με την αδελφή του πριγκίπισσα Αικατερίνη, τη φίλη τους Brittain-Jones και τον πρωθυπουργό Εμμ. Τσουδερό.

Στην αρχή του πολέμου χρησιμοποιήθηκε ως στρατιωτικό νοσοκομείο των Βρετανών ενώ από το 1942 έως το 1944 πέρασε στα χέρια των Γερμανών και έγινε χώρος διαμονής του Διοικητή της 22^{ης} Μεραρχίας με έδρα της στις Αρχάνες. Την περίοδο αυτή κατασκευάστηκαν δύο αντιαεροπορικά καταφύγια και μια ανοικτή δεξαμενή.

Από το τέλος του 1944 η βίλα έγινε αρχηγείο των βρετανικών και άλλων συμμαχικών δυνάμεων. Εκεί θα γραφεί η τελευταία πράξη του πολέμου όταν ο τελευταίος Γερμανός Διοικητής θα παραδώσει την Κρήτη, δηλαδή τον «Τομέα Χανίων» που ήταν το τελευταίο κομμάτι στην Ευρώπη υπό γερμανική κατοχή. Στις 9 Μαΐου 1945 συγκεντρώθηκαν στη μεγάλη αίθουσα της βίλας οι αντιπρόσωποι των Ελλήνων, των Συμμάχων και των Γερμανών και υπέγραψαν το έγγραφο της τελικής συνθηκολόγησης και παράδοσης

Από τον Απρίλιο του 1946 ως το Σεπτέμβριο του 1947 η βίλα «Αριάδνη» εξακολούθησε να χρησιμοποιείται από τη βρετανική στρατιωτική αποστολή καθώς και άλλους αξιωματούχους.

1952 έως σήμερα Το 1952 η Βρετανική Σχολή Αθηνών παραχώρησε τον αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού, τη βίλα και τις γύρω εκτάσεις στην Ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία. Έκτοτε χρησιμοποιείται ως χώρος φιλοξενίας μελετητών του κρητικού πολιτισμού.

2.7 Κοινωνική αποδοχή

Στον παρόντα χρόνο η βίλα «Αριάδνη» και ο κήπος της χρησιμοποιούνται κυρίως για τη φιλοξενία ελλήνων και ξένων μελετητών του κρητικού πολιτισμού. Επίσης αποτελούν τόπο συνάντησης της Επιστημονικής Επιτροπής του Υπουργείου Πολιτισμού για το Έργο της Κνωσού. Κατά τακτικά χρονικά διαστήματα στους χώρους φιλοξενούνται επίσης αρχαιολογικά συνέδρια.

Για τη βίλα «Αριάδνη» και τον κήπο προβλέπεται με την αποπεράτωση της αποκατάστασης τους (2003) να λειτουργήσουν ως πυρήνας μιας ειδικής πολιτιστικής διαδρομής στα πλαίσια του ευρύτερου αρχαιολογικού χώρου της Κνωσού. Στην περιοχή, εκτός από το κυρίαρχο μινωικό «Ανάκτορο», υπάρχουν πολλοί, μικρότεροι και διάσπαρτοι αρχαιολογικοί χώροι που αναφέρονται ως «δορυφορικά μνημεία». Σε άμεση γειτνίαση με τη βίλα «Αριάδνη» υπάρχει το Μικρό «Ανάκτορο», μνημείο που σχετίζεται παράλληλα με τη «Βασιλική Έπαυλη», το «Καραβάν Σεράι», τον «Τάφο Ιερό» και την «Οικία του Αρχιερέα».

Αυτή η διαδρομή πρόκειται να είναι ανεξάρτητη από την πολυπληθή επίσκεψη στο μινωικό «Ανάκτορο», αποσκοπώντας στην προσέλκυση λιγότερων επισκεπτών, ή μελετητών, λόγω της εύθραυστης κατάστασης των «δορυφορικών μνημείων». Η

διαδρομή θα ξεκινάει από την πέτρινη κρήνη της βίλας «Αριάδνη», θα συνεχίζει στα όρια της ρωμαϊκής βίλας «Διονύσου» πρώτα, στον ιστορικό κήπο και στο κτίριο της κατοικίας του sir Arthur Evans στη συνέχεια και τέλος, στον αρχαιολογικό χώρο του Μικρού «Ανάκτορου». Με την ολοκλήρωση των εργασιών συντήρησής του το 2012, το Μικρό «Ανάκτορο» θα προστεθεί στη λίστα των αποκατεστημένων μνημείων της περιοχής Κνωσού σε συσχετισμό με τη βίλα και τον κήπο της καθώς και με τα στέγαστρα προστασίας της ρωμαϊκής βίλας «Διονύσου».

Η μελλοντική επέκταση της προαναφερθείσας πολιτιστικής διαδρομής θα αφορά για τους ειδικούς επισκέπτες στην ενότητα των υπολοίπων «δορυφορικών μνημείων» που βρίσκονται δυτικά και νότια της περιοχής του μινωικού «Ανακτόρου». Το πρώτο τμήμα της εγκαινιάζεται το 2014 με την ολοκλήρωση του έργου «Επέκταση της πορείας των επισκεπτών από την “Νότια Οικία” έως το “Καραβάν Σερράι”».

Συνοψίζοντας, με την αποπεράτωση των προγραμμάτων αποκατάστασης των παραπάνω «δορυφορικών μνημείων» όπως αυτά ενεργούνται από το Έργο της Κνωσού και συντηρούνται από την ΚΓ’ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, η λειτουργία των πολιτιστικών διαδρομών και, ως επακόλουθο, η προβολή των συμπεριλαμβανομένων μνημείων και του ιστορικού κήπου της βίλας «Αριάδνη» θα μπορούσαν να τεθούν σε ισχύ μετά το 2015.

Γ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

3.1 Αξιολόγηση του προστατευτέου αντικειμένου

Ο κήπος και οι εξωτερικοί χώροι της βίλας «Αριάδνη» σχεδιάστηκαν και διαμορφώθηκαν ταυτόχρονα με την κατασκευή του κτιρίου, περ. μεταξύ 1906 και 1907, από τον βρετανό αρχιτέκτονα Christian Doll. Όπως η μελέτη του οικήματος περιελάμβανε στοιχεία βρετανικής και ελληνικής αρχιτεκτονικής, έτσι και η κατασκευή του κήπου ενσωμάτωσε χαρακτηριστικά μεσογειακά και εξωτικά, δημοφιλή στην κηποτεχνία της βικτοριανής περιόδου.

Η διπλή ενασχόληση του αρχιτέκτονα, ως μελετητή της βίλας «Αριάδνη» και ως αναστηλωτή του μινωικού «Ανακτόρου» της Κνωσού, τον οδήγησε να ακολουθήσει παρόμοιες κατασκευαστικές λύσεις σε δύο πεδία μελέτης πολύ διαφορετικά μεταξύ τους. Ο χώρος της βίλας είναι από ιστορική, συμβολική και σχεδιαστική άποψη άρρηκτα συνδεδεμένος με την ιστορία της ανασκαφής και αναστήλωσης της Κνωσού.

Ο κήπος της «Αριάδνη» αποτελεί ένα μοναδικό παράδειγμα εδουαρδιανού ιστορικού κήπου στην Κρήτη, και γενικότερα στον ελλαδικό χώρο, με μια εξαιρετική σύνθεση φυτικών ειδών (φοινίκων, εξωτικών πεύκων, καλλωπιστικών θάμνων) που χρονολογείται από την πρώτη δεκαετία του προηγούμενου αιώνα (**φωτογραφία 21**). Συγκριτική αξιολόγηση της σημαντικότητας του κήπου με άλλους ελληνικούς ιστορικούς κήπους είναι πολύ δύσκολο να γίνει γιατί η Χάρτα της Φλωρεντίας (ICOMOS-IFLA 1982), που διέπει την προστασία και διατήρηση των ιστορικών κήπων, δεν εφαρμόστηκε από τη χώρα μας με αποτέλεσμα να μην έχουν καν αναγνωριστεί και καταγραφεί οι ιστορικοί κήποι πανελλαδικά.

Η αξιολόγηση του κήπου της βίλας «Αριάδνη» ως σημαντικότερου ιστορικού κήπου και ως μοναδικού μνημείου της φύσης στηρίζεται στα στοιχεία αυτά που συμβάλλουν στην **αυθεντικότητα** και ιστορικότητα του κήπου. Καταρχήν, ο κήπος υπήρξε **προϊόν ολοκληρωμένου σχεδιασμού** αρχιτεκτονικής τοπίου, ο οποίος ανταποκρίνονταν στις επικρατούσες αρχές κηποτεχνίας εκείνης της περιόδου προσαρμοσμένες στις συνθήκες του περιβάλλοντος της συγκεκριμένης τοποθεσίας. Αξιοσημείωτο στοιχείο αποτελεί το σύστημα άρδευσης, που στηρίζονταν στη

μεταφορά των όμβριων υδάτων, που συγκεντρώνονταν σε δεξαμενές, μέσω καναλιών στα παρτέρια του κήπου.

Όσον αφορά τα επιμέρους τμήματα του κήπου, φυτά, διακοσμητικά στοιχεία και ανόργανα υλικά, το σύνολο τους συνθέτει ένα **αρμονικό και ομογενές αποτέλεσμα** που ικανοποιεί, μέχρι σήμερα, το σκοπό της δημιουργίας του κήπου: ένα σκιερό χώρο περιπάτου και ανάπαυσης ανάμεσα σε γνώριμα και εξωτικά φυτικά είδη, μια όαση φυσικής ηρεμίας και συγκέντρωσης μέσα στο πολυσύχναστο αρχαιολογικό τοπίο της Κνωσού (**φωτογραφία 22**). Τα είδη των φοινίκων, των πεύκων και των καλλωπιστικών θάμνων, που εγκαταστάθηκαν τότε στην έκταση, ευδοκιμούν και σήμερα στην πλειοψηφία τους στον κήπο και προκαλούν το θαυμασμό λόγω του μεγέθους και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους. Εντός του κήπου κυριαρχεί η βλάστηση και υπάρχουν τοποθετημένα μόνο λίγα διακοσμητικά στοιχεία, τα οποία είναι αρχαιολογικά ευρήματα από τον περιβάλλοντα χώρο. Σημαντικότερο αυτών αποτελεί το άγαλμα του ρωμαίου αυτοκράτορα Αδριανού που βρέθηκε από τον ίδιο τον sir A.Evans και σήμερα έχει τοποθετηθεί απέναντι από την κλίμακα της εισόδου του κτιρίου. Τα μοναδικά ανόργανα υλικά που υπάρχουν στην έκταση του κήπου, βάσει του αρχικού σχεδίου και της κηποτεχνικής κατασκευής, είναι η πέτρα (στα υπερυψωμένα παρτέρια και στα καθιστικά) και τα βότσαλα (στα ισόπεδα παρτέρια και στους διαδρόμους), χωρίς καμία αλλοίωση του ιστορικού κήπου με ξένα τεχνητά υλικά.

Εκτός από το σχεδιασμό, τη σύνθεση και τη συνολική φυσιογνωμία του, ο κήπος της βίλας «Αριάδνη» διαθέτει σημαντικότερη **ιστορικότητα** που συνδέεται με τον σκοπό κατασκευής του και με τα ιστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν σε αυτόν. Κατ' αρχήν, το σπίτι και ο περιβάλλοντας χώρος σχεδιάστηκαν σύμφωνα με τις επιθυμίες και υποδείξεις του sir A.Evans, σε ένα οικοπέδο από όπου θα είχε οπτική επαφή με το μινωικό «Ανάκτορο» της Κνωσού, και αποτέλεσε τόπο κατοικίας, μελέτης και συγγραφής για τον ανασκαφέα και αναστηλωτή ενός από τους σπουδαιότερους αρχαιολογικούς χώρους στην Ελλάδα. Στη συνέχεια, στη Βίλα φιλοξενήθηκαν εξέχουσες προσωπικότητες της ευρωπαϊκής και ελληνικής πολιτικής και επιστημονικής σκηνής ενώ το 1945 υπεγράφη εκεί μεταξύ αντιπροσώπων των Ελλήνων, των Συμμάχων και των Γερμανών η συνθηκολόγηση και παράδοση του «Τομέα Χανίων», του τελευταίου μέρους στην Ευρώπη υπό γερμανική κατοχή.

Ο κήπος της βίλας «Αριάδνη» αποτελεί ένα ξεχωριστό παράδειγμα ιστορικού μνημείου στον κρητικό και ελλαδικό χώρο γιατί διαθέτει όλα αυτά τα στοιχεία και χαρακτηριστικά που τον καθιστούν αυθεντικό και μοναδικό: γνήσιο κηποτεχνικό σχεδιασμό, διαμόρφωση χώρων βάσει αναλογιών και κλίμακας, ολοκληρωμένη σύνθεση φυτών με αιωνόβια δείγματα δέντρων και θάμνων, μικρές εκσυγχρονιστικές παρεμβάσεις (π.χ. φωτισμός) που δεν αλλοιώνουν το χαρακτήρα του και σημαντική ιστορική αξία.

3.2 Ένταξη του προστατευτέου αντικειμένου στις κατηγορίες του άρθρου 18 του Ν.1650/86

Ο κήπος της βίλας «Αριάδνη» στην περιοχή της Κνωσού του Δ. Ηρακλείου εντάσσεται στην κατηγορία 'προστατευόμενα στοιχεία του τοπίου' της παρ. 3 του άρθρ. 18 (Αντικείμενα προστασίας και διατήρησης) του Ν. 1650/86 για την προστασία της φύσης και του τοπίου. Όπως διευκρινίζεται στην παρ. 4 του άρθρ. 19 (Κριτήρια χαρακτηρισμού και αρχές προστασίας) του ίδιου Νόμου, ως προστατευόμενα στοιχεία του τοπίου χαρακτηρίζονται τμήματα ή συστατικά στοιχεία του τοπίου που έχουν ιδιαίτερη αισθητική ή πολιτιστική αξία λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους και ειδικότερα, στοιχεία του τοπίου που έχουν μνημειακό χαρακτήρα χαρακτηρίζονται ως 'διατηρητέα μνημεία της φύσης'.

Ο κήπος της βίλας «Αριάδνη» αποτελεί ένα μοναδικό ανθρωπογενές σύνολο με ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά, το οποίο διακρίνεται για την αυθεντικότητα, την ομοιογένεια και τη νεότερη ιστορία του εντός του σύνθετου αρχαιολογικού τοπίου της Κνωσού. Ο σχεδιασμός, η κατασκευή και η πλειοψηφία των φυτικών ειδών (δέντρων και θάμνων) του κήπου χρονολογούνται από την πρώτη δεκαετία του 1900. Για τους λόγους αυτούς αποτελεί αξιολογότερο διατηρητέο μνημείο της φύσης και πρέπει να θεσμοθετηθεί ως τέτοιο, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1650/86.

3.3 Ακριβής καθορισμός της έκτασης και των ορίων της ζώνης προστασίας

Ως ζώνη προστασίας του κήπου της βίλας «Αριάδνη» στην αρχαιολογική περιοχή της Κνωσού ορίζεται μια περιβάλλουσα έκταση εμβαδού περ. 65 στρ., η ακριβής περίμετρος της οποίας προτείνεται στο συνημμένο τοπογραφικό διάγραμμα

[καθορισμός ζώνης προστασίας]. Η ζώνη προστασίας αποτελεί την αναγκαία έκταση που θα εξασφαλίζει τη διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού μνημείου, η οποία στη συγκεκριμένη περίπτωση αφορά ένα σύνολο γειτνιαζόντων μνημειακών θέσεων, οι οποίες αποτελούν μια ενότητα λόγω θέσης, ιστορίας και βλάστησης. Η συνολική έκταση της προτεινόμενης ζώνης προστασίας έχει δημόσιο περιαστικό χαρακτήρα.

Η περιβάλλουσα ζώνη προστασίας περιλαμβάνει, εκτός από το προτεινόμενο διατηρητέο μνημείο της φύσης, τις υφιστάμενες, περιφραγμένες αρχαιολογικές εκτάσεις της βίλας «Διονύσου», όπου βρίσκονται τα σημαντικά ρωμαϊκά ευρήματα της Κνωσού που προστατεύονται με μεγάλα ξύλινα στέγαστρα, και του Μικρού «Ανακτόρου», με αρχαία λείψανα της μινωικής νεοανακτορικής περιόδου, καθώς και την έκταση που διαχειρίζεται η Βρετανική Αρχαιολογική Σχολή, ανατολικά της βίλας «Αριάδνη», με παλαιά χαμηλά κτίσματα στο βόρειο τμήμα της. Ο επαρχιακός δρόμος που συνδέει την πόλη του Ηρακλείου με το γειτονικό μινωικό «Ανάκτορο» της Κνωσού και, στη συνέχεια, με την ενδοχώρα του Νομού Ηρακλείου διέρχεται κατά μήκος του ανατολικού ορίου της προτεινόμενης ζώνης προστασίας.

Επιπλέον, λόγω της σημαντικής αρχαιολογικής, πολιτισμικής και περιβαλλοντικής αξίας της περιοχής και της εφαρμογής των Αρχαιολογικών Ζωνών Προστασίας, προτείνεται ο καθορισμός μιας ευρύτερης περιβάλλουσας ζώνης, η οποία θα είναι η Α' Ζώνη Απόλυτης Προστασίας του αρχαιολογικού χώρου της Κνωσού.

Εντός της προτεινόμενης ζώνης προστασίας του κήπου της βίλας, καθώς αποτελεί περιφραγμένη περιαστική έκταση που ανήκει στο ελληνικό δημόσιο και μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό της καλύπτεται με κτίσματα, συγκεντρώνεται ένα πολύ ενδιαφέρον δείγμα της βλάστησης που χαρακτηρίζει την περιοχή της Κνωσού. Εκτός από τα είδη που αυτοφύονται ελεύθερα, κυρίως στον εκτεταμένο χώρο της βίλας «Διονύσου» και στον περιβάλλοντα χώρο του Μικρού «Ανακτόρου», στη συνολική έκταση κυριαρχούν αιωνόβια δενδρώδη είδη όπως οι εξωτικοί φοίνικες της βίλας «Αριάδνη», τα επιβλητικά πεύκα (*Pinus brutia*) κατά μήκος του επαρχιακού δρόμου καθώς και στον πευκώνα δίπλα στο Μικρό «Ανάκτορο» και τα καλλίμορφα κυπαρίσσια (*Cupressus sempervirens var. pyramidalis*) στα νότια όρια της βίλας «Διονύσου» (**φωτογραφία 23**) καθώς και γηραιές ελιές, με κορμούς σαν ξύλινα γλυπτά, στο χώρο κυρίως της Βρετανικής Σχολής (**φωτογραφία 24**). Η βλάστηση στα

όρια της συνολικής έκτασης προστατεύεται έμμεσα από την περίφραξη των επιμέρους χώρων και, ενώ αποτελεί ένα ενιαίο φυσικό σύνολο εντούτοις, δεν έχει αποτελέσει ποτέ μέχρι σήμερα αντικείμενο ολοκληρωμένης αντιμετώπισης και διαχείρισης.

Τα ακριβή όρια της ζώνης προστασίας καθορίζονται στο σχετικό (4) τοπογραφικό διάγραμμα κλίμακας 1:5000, στο οποίο η προτεινόμενη περιοχή περικλείεται από τη συνεχή γραμμή (πολύγωνο) που ενώνει τα σημεία 1-2-3-4-5-6-.....-43-44-1. Τα σημεία αυτά αντιστοιχούν σε ζεύγη συντεταγμένων που προσδιορίζονται στον ακόλουθο πίνακα, σύμφωνα με το γεωδαιτικό σύστημα Ε.Γ.Σ.Α. 87:

Πίνακας Συντεταγμένων Κορυφών Ζώνης Προστασίας του Κήπου της βίλας «Αριάδνη»

	X	Ψ
1.	605117,44	3906869,45
2.	605099,79	3906847,59
3.	605097,19	3906846,71
4.	605088,04	3906835,62
5.	605043,92	3906850,49
6.	605039,27	3906850,42
7.	605017,14	3906851,28
8.	604999,03	3906846,19
9.	605014,94	3906838,46
10.	605026,50	3906829,80
11.	605042,99	3906810,66
12.	605060,84	3906773,54
13.	605068,83	3906755,11
14.	605076,23	3906735,60
15.	605083,62	3906716,10
16.	605091,52	3906699,32
17.	605113,53	3906642,77
18.	605129,84	3906616,34
19.	605139,47	3906594,48
20.	605146,97	3906559,20
21.	605163,99	3906549,37
22.	605200,71	3906528,52
23.	605246,53	3906509,65
24.	605259,54	3906507,43
25.	605293,14	3906512,29
26.	605336,56	3906521,98
27.	605376,09	3906532,64
28.	605364,17	3906565,25
29.	605354,52	3906595,28

30.	605327,27	3906680,18
31.	605327,27	3906680,18
32.	605320,04	3906699,21
33.	605320,04	3906699,21
34.	605320,04	3906699,21
35.	605308,20	3906714,72
36.	605292,52	3906729,15
37.	605281,85	3906735,42
38.	605243,25	3906762,42
39.	605227,73	3906769,91
40.	605218,50	3906773,92
41.	605198,53	3906789,32
42.	605173,03	3906817,13
43.	605142,80	3906847,53
44.	605116,99	3906870,68

3.4 Όροι, περιορισμοί και απαγορεύσεις στην περιοχή προστασίας και στην ευρύτερη περιβάλλουσα ζώνη (αν υπάρχει)

Για την ικανοποιητική διατήρηση και την κατάλληλη ανάδειξη του ιστορικού κήπου πρέπει να επιβληθούν οι εξής όροι και περιορισμοί που θα έχουν εφαρμογή μόνο στην προτεινόμενη ζώνη προστασίας:

- Κανένα έργο ή, γενικότερα, επέμβαση στην περιοχή δεν επιτρέπεται χωρίς την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης, της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και του ΤΔΠΕΑΕ.

- Δεν επιτρέπεται η εισαγωγή και εγκατάσταση φυτευτικού υλικού χωρίς να έχει προηγηθεί ειδική περιβαλλοντική μελέτη εγκεκριμένη από το Φορέα Διαχείρισης και τη Δασική Υπηρεσία.

- Κάθε ανασκαφική δραστηριότητα ή εργασίες που απαιτούν βαθιά εκσκαφή για τη διέλευση υπόγειων αγωγών και δικτύων, οι οποίες γειτνιάζουν και μπορεί να επηρεάσουν το ριζικό σύστημα των αιωνόβιων δέντρων ή την υδρολογική κατάσταση, θα διενεργούνται μόνο με την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης, της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και του ΤΔΠΕΑΕ.

- Τυχόν απαιτούμενες κλαδεύσεις, καθαρισμοί ή καθαίρεση επικίνδυνων κλάδων θα γίνονται μόνο υπό την εποπτεία του Φορέα Διαχείρισης. Απαγορεύεται η απόρριξη των κομμένων φυτικών τμημάτων εντός της ζώνης προστασίας.

- Απαγορεύεται η ελεύθερη καύση φυτικών υπολειμμάτων και χορτολιβαδικής βλάστησης εντός της ζώνης προστασίας.

- Δεν επιτρέπεται η αναρρίχηση στον κορμό και τους κλάδους των δέντρων.

- Απαγορεύεται η κοπή και αφαίρεση ανθέων και καρπών από όλα τα φυτά.

- Δεν επιτρέπεται η ανάρτηση πινακίδων, καλωδίων και φωτιστικών στον κορμό και τους κλάδους των δέντρων.

- Επιβάλλεται ο ετήσιος τακτικός καθαρισμός και η απομάκρυνση της ξηροφυτικής υποβλάστησης σε όλη την έκταση της ζώνης προστασίας ώστε να περιοριστεί ο κίνδυνος πυρκαγιάς.

- Ο φωτισμός που προβλέπεται για τους αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους και για το μνημείο της φύσης πρέπει να είναι επαρκής αλλά διακριτικός και δεν πρέπει να στρέφονται προβολείς προς την κόμη των δέντρων, που ενδέχεται να προκαλέσουν όχληση σε πτηνά που φωλιάζουν ή κουρνιάζουν στη βλάστηση.

- Δεν επιτρέπεται η ανεξέλεγκτη προσέλευση επισκεπτών εντός των ιστορικών και φυσικών μνημείων αλλά η ελεγχόμενη είσοδος ορισμένου αριθμού ημερησίως, ανάλογα με την ικανότητα της επισκεψιμότητας κάθε χώρου.

Κατά τα λοιπά, τόσο στην προτεινόμενη ζώνη προστασίας όσο και στην προβλεπόμενη ευρύτερη περιβάλλουσα ζώνη, ισχύουν οι θεσμοθετημένες διατάξεις σχετικά με τις χρήσεις γης, όπως αυτές καθορίζονται για την αδόμητη Ζώνη Α' Απόλυτης Προστασίας του αρχαιολογικού χώρου της Κνωσού (Π.Δ. της από 6-11-1976 στο ΦΕΚ 373/Δ/10-11-1976).

Δ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

A) Αρχές διαχείρισης

Ως γενική αρχή διαχείρισης, η οποία πρέπει να διέπει όλες τις επεμβάσεις, τα αναγκαία έργα και τους επιβαλλόμενους όρους και περιορισμούς, είναι πρωτίστως η διατήρηση ενός σπάνιου και εντυπωσιακού στοιχείου του τοπίου και η προστασία του από άστοχες ενέργειες και επεμβάσεις που μπορεί να επιφέρουν την υποβάθμισή του ή να θέσουν σε κίνδυνο την υπόστασή του, καθώς και η ανάδειξη του ιστορικού κήπου, η αξιοποίησή και χρήση του υπαίθριου χώρου για επίσκεψη και η προβολή της ιδιαίτερης βλάστησης, ιθαγενών και εξωτικών ειδών, που κυριαρχεί στη συγκεκριμένη τοποθεσία.

B) Αναγκαία έργα προστασίας και ανάδειξης του προστατευτέου αντικειμένου

1) Αναβίωση του πρωτότυπου κηποτεχνικού σχεδίου της Βίλας

Προτείνεται η αναβίωση και εφαρμογή των χρήσεων του αρχικού σχεδίου του κήπου της βίλας «Αριάδνη», όπως δημιουργήθηκε από τον αρχιτέκτονα Christian Doll σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις υποδείξεις του A. Evans. Η δράση αυτή αφορά κυρίως την επαναλειτουργία παλαιών συμπληρωματικών υποδομών και τις συμπληρώσεις σε φυτευτικό υλικό, με την εγκατάσταση των ειδών που προβλέπονταν στο πρωτότυπο σχέδιο.

Η ίδρυση ενός μικρού γυάλινου θερμοκηπίου στα όρια της Βίλας, όπου θα καλλιεργούνται σε πειραματική βάση φυτά που θα εμπλουτίσουν τη χλωρίδα του κήπου, θα συμβάλλει ως προς την περιβαλλοντική, ερευνητική και κοινωνική ανάδειξη της περιοχής της Κνωσού. Ένα γυάλινο θερμοκήπιο, χαρακτηριστικό δομικό στοιχείο της βρετανικής κηποτεχνίας και παρκοτεχνίας, θα εξυπηρετήσει τις ανάγκες της βοτανικής έρευνας και πρακτικής που εγείρει η αειφορική λειτουργία ενός ιστορικού κήπου και θα δημιουργήσει τη δυνατότητα για εργασία νέων επιστημόνων και τεχνικών στο πεδίο της φυτοτεχνικής αποκατάστασης ιστορικών χώρων.

Άλλη δράση, που προτείνεται να επαναλειτουργήσει ώστε να ενισχύσει το στοιχείο του εξωτισμού που εμπεριέχονταν στον αρχικό σχεδιασμό, είναι η εγκατάσταση σε διάσπαρτα σημεία του κήπου μεγάλων κλωβών με πουλιά που θα αναδείξουν τη φυσιογνωμία του ιστορικού χώρου. Η ύπαρξη των μικρών πτηνών σε περιορισμένη έκταση μέσα στον κήπο επίσης παραπέμπει συνειρμικά στην ύπαρξη των παγωνιών που διαβιούν ελεύθερα μέσα στον παρακείμενο αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού.

Στην ανατολική πλευρά του κήπου, σε απόμερο χώρο που περιστοιχίζεται από τρία γιγαντιαία δείγματα *Bougainvillea glabra*, βρίσκεται μια πισίνα-δεξαμενή, η οποία προτείνεται να γεμίσει με νερό και να εμπλουτιστεί με ψάρια. Η επαναλειτουργία της μικρής πισίνας για διακοσμητική χρήση θα επαναφέρει στον κήπο το ζωτικό στοιχείο του νερού που σήμερα απουσιάζει.

Δεδομένου ότι το κυρίαρχο στοιχείο είναι η βλάστηση, η διατήρηση του κήπου σε αμετάβλητη κατάσταση απαιτεί την άμεση αντικατάσταση φυτών, όταν αυτή απαιτείται, και μακροπρόθεσμο προγραμματισμό της περιοδικής ανανέωσης τους (αποψίλωση και μεταφύτευση των ειδών αυτών). Οι ασθένειες των φυτών, η ηλικία των παλαιών φυτεύσεων και τυχόν αποτυχίες σε νέες απόπειρες φύτευσης καθιστούν αναγκαίες την παρακολούθηση της ανάπτυξης της βλάστησης και τις τακτικές συμπληρώσεις φυτών, όπου υπάρχουν κενά. Η επιλογή των φυτικών ειδών θα γίνεται κάθε φορά βάσει του φυτοτεχνικού σχεδίου του κήπου, σύμφωνα με την καθιερωμένη και αναγνωρισμένη βοτανική πρακτική που εφαρμόζεται στις φυτοκομικές εργασίες, με στόχο να συνεκτιμάται η αρχική ανάπτυξη και διατήρηση τους και με τρόπο ώστε να μη διαταράσσεται η οικολογική ισορροπία της περιοχής. Τα είδη των νέων δέντρων, θάμνων και χαμηλών φυτών που εγκαθίστανται πρέπει να επιλέγονται από την παλέτα των ιθαγενών ειδών της Κρήτης ή, γενικότερα, της μεσογειακής βλάστησης ώστε να μην αλλοιώνεται ο χαρακτήρας του τοπίου και να είναι μικρότερη η πιθανότητα αποτυχίας της εγκατάστασης των νέων φυτών. Στις περιπτώσεις που το αρχικό σχέδιο προέβλεπε τη φύτευση ξενικών ειδών πρέπει να συνεκτιμώνται όλοι οι σύγχρονοι οικολογικοί παράγοντες (μικροκλίμα, φυτοπαθολογία – ασθένειες, εξάπλωση του είδους, βιολογικές απαιτήσεις κλπ) σε συνάρτηση με τα ιστορικά δεδομένα, με σκοπό την εξασφάλιση της φυσικής δομής και της βιωσιμότητας του κήπου.

Προτείνεται επίσης η σήμανση όλων των ειδών που φύονται στον κήπο με τη μορφή ετικετών, όπου θα αναγράφονται η επιστημονική και η κοινή ονομασία του φυτού, οι οποίες θα τοποθετηθούν ώστε να είναι ορατές και ευανάγνωστες από τα μονοπάτια περιήγησης. Η δράση αυτή θα συμβάλλει στην εξοικείωση των επισκεπτών με τη βοτανική και περιβαλλοντική σημαντικότητα της περιοχής και θα ενισχύσει το επιστημονικό πεδίο της έρευνας στο χώρο του ιστορικού κήπου.

2) Φυτοϋγειονομικός έλεγχος, καθαρισμοί βλάστησης & κλαδεύσεις κλάδων

Εξαιτίας του γεγονότος της προσβολής πέντε ήδη φοινίκων, οι οποίοι κόπηκαν και απομακρύνθηκαν, από το κολεόπτερο *Rhynchophorus ferrugineus* καθώς και της έντονης ανησυχίας των υπευθύνων για την ακεραιότητα των υπόλοιπων φοινίκων και φοινικοειδών του κήπου, κρίνεται απαραίτητη η διεξαγωγή τακτικών ετήσιων ελέγχων της φυτοπαθολογίας των ευπαθών ειδών και η λήψη άμεσων φυτοϋγειονομικών μέτρων για την προστασία της βλάστησης του ιστορικού κήπου. Αρμόδιο για τη διενέργεια αυτών των ελέγχων μπορεί να είναι κάποιο έγκριτο φυτοπαθολογικό ερευνητικό ινστιτούτο όπως το ΕΘΙΑΓΕ, το Μπενάκειο ή άλλος φορέας.

Κλαδεύσεις φυτικών τμημάτων μπορεί να εκτελούνται μόνο όταν εκτιμάται ότι κλάδοι ξεροί ή ασθενικοί είναι επικίνδυνοι ή όταν κάποιοι μικρότεροι ή χαμηλοί κλάδοι εμποδίζουν την κίνηση των επισκεπτών ή τη λειτουργία του χώρου. Επίσης, κλαδεύσεις σε δέντρα του περιβάλλοντος χώρου πρέπει να γίνονται βάσει προγράμματος σε κατάλληλο χρόνο και το σύνολο των φυτικών υπολειμμάτων να απομακρύνονται και να καίγονται με επίβλεψη σε προκαθορισμένη τοποθεσία.

Πέραν των απαραίτητων, επιλεκτικών κλαδεύσεων κρίνεται αναγκαίος ο τακτικός, δύο φορές ετησίως, καθαρισμός της έκτασης του κήπου και της περιβάλλουσας ζώνης προστασίας από την παρασιτική υποβλάστηση η οποία, εξαιτίας των ξηροθερμικών συνθηκών και της γειννίας με δρόμο έντονης κυκλοφορίας, αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για τη διατήρηση του προτεινόμενου προστατευτέου αντικειμένου. Τα υπολείμματα των καθαρισμών πρέπει επίσης να απομακρύνονται και να καίγονται με επίβλεψη σε προκαθορισμένη τοποθεσία.

Όλες οι παραπάνω και επιπλέον φυτοκομικές εργασίες, που πρέπει να εκτελούνται με φροντίδα και καθημερινή αφοσίωση, καθιστούν αναγκαία την ύπαρξη

μόνιμου προσωπικού, ενός κηπουρού, που θα αναλάβει την καθημερινή συντήρηση και διεκπεραίωση των πολλαπλών εργασιών του κήπου.

3) Τεχνικές εργασίες: φωτισμός και τεχνητό όριο

Προτείνεται ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση της υφιστάμενης φωτιστικής υποδομής του κήπου της βίλας «Αριάδνη» ώστε να αναδειχτούν τα αιωνόβια δέντρα, να φωταγωγηθούν επιμέρους τμήματα του κήπου, πέραν του κτίσματος, καθώς και η είσοδος και τα όρια του (*φωτογραφία 25*).

Ο υπάρχων φωτισμός εκτελείται από λίγα χαμηλά φωτιστικά σώματα που βρίσκονται κατά μήκος των μονοπατιών στο τμήμα του κήπου που περιβάλλει την πρόσοψη της βίλας. Ο προτεινόμενος επεκταμένος φωτισμός πρέπει επίσης να είναι διακριτικός και λιτός ώστε να αναδεικνύεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το μνημείο μέσα στο περιβάλλον του, κατά τις νυκτερινές ώρες. Πρέπει να σχεδιαστεί ο κατάλληλος φωτισμός που θα προβάλλει τον κορμό και την κόμη των μεγάλων δέντρων, χωρίς όμως να χρησιμοποιηθούν προβολείς που μπορεί να προκαλέσουν όχληση στα πουλιά που φωλιάζουν ή κουρνιάζουν. Προτείνεται επίσης ο ηλεκτροφωτισμός της εισόδου και των ορίων του κήπου ώστε να ενισχυθεί η ανάδειξη και προστασία του.

Ο φωτισμός του ιστορικού μνημείου της φύσης και τμημάτων του περιβάλλοντα χώρου πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο ειδικής ηλεκτρομηχανολογικής μελέτης ώστε να διασφαλιστεί ένα άρτιο και λειτουργικό αποτέλεσμα.

Η τεχνητή περίφραξη στο σύνολο του ορίου του κήπου δεν παρουσιάζει σήμερα ομοιογενή εικόνα αλλά απαρτίζεται κατά τόπους από διαφορετικές κατασκευαστικές λύσεις. Για την επίτευξη ενός συνεχούς και καλαίσθητου αποτελέσματος, προτείνεται η αντικατάσταση της υπάρχουσας περίφραξης (κυρίως συρματοπλέγματος) σε τμήματα του ορίου με ένα σταθερό και ακλόνητο σύνορο (π.χ. μεταλλικό κάγκελο). Καθώς ο ιστορικός κήπος γειτνιάζει με διαφορετικές χρήσεις (ελεύθερες εκτάσεις, κατοικίες, δρόμος κυκλοφορίας οχημάτων), η περίφραξη των ορίων του πρέπει να διασφαλίζει πρωτίστως τη διατήρηση και προστασία του.

4) Δημιουργία υποδομών για ελεγχόμενη πρόσβαση στον κήπο

Σύμφωνα με τη Χάρτα της Φλωρεντίας (1982) και τα άρθρα που περιγράφουν σχετικά με τη χρήση των ιστορικών κήπων, από τη φύση και τη σκοπιμότητά του, ο

ιστορικός κήπος είναι ένα γαλήνιο μέρος που συμβάλλει στην ανθρώπινη επαφή, στην ηρεμία και στη γνώση της φύσης. Ενώ ο κάθε ιστορικός κήπος έχει σχεδιαστεί για την οπτική απόλαυση και την αξία της περιήγησης, η πρόσβαση σε αυτόν πρέπει να περιορίζεται στο βαθμό που το απαιτεί το μέγεθός και η ευπάθειά του, έτσι ώστε να διατηρηθεί η φυσική του δομή και το πολιτισμικό του μήνυμα.

Ο κήπος της βίλας «Αριάδνη» δεν είναι επισκέψιμος και προσβάσιμος στο ευρύ κοινό, όπως συμβαίνει στα γειτονικά αρχαία και ιστορικά μνημεία της Κνωσού. Τυπικά αποτελεί χώρο φιλοξενίας μελετητών του κρητικού πολιτισμού. Για να δημιουργηθούν οι συνθήκες επίσκεψης του ιστορικού κήπου πρέπει να διασφαλιστεί ότι η προσέλευση δεν θα διαταράζει την ακεραιότητα και αυθεντικότητα του. Ο σχεδιασμός και η οργάνωση μιας τέτοιας δράσης απαιτούν την εξασφάλιση ικανών υποδομών σε υλικοτεχνικά μέσα και ανθρώπινο δυναμικό ώστε να διασφαλιστούν:

καθορισμός του μέγιστου αριθμού επισκεπτών ημερησίως

οριοθέτηση των επισκέψιμων και μη τμημάτων του κήπου

οργάνωση προκαθορισμένων ξεναγήσεων σε οργανωμένες ομάδες
επισκεπτών

δημιουργία καταστατικού επισκεψιμότητας και συμπεριφοράς
επισκεπτών.

Όλες οι ρυθμίσεις για την επισκεψιμότητα των ιστορικών κήπων πρέπει να υπόκεινται σε κανονισμούς που να εξασφαλίζουν ότι προστατεύεται το πνεύμα του χώρου. Επίσης οι απαιτούμενες εργασίες συντήρησης και διατήρησης, που καθορίζονται από την εποχή του έτους, καθώς και έκτακτες επεμβάσεις, οι οποίες εξυπηρετούν την αποκατάσταση της αυθεντικότητας του κήπου, πρέπει πάντα να προηγούνται των αξιώσεων για δημόσια χρήση.

5) Δημιουργία υποδομών εκδηλώσεων και συνεδρίων

Εφόσον δημιουργηθούν οι παραπάνω κατάλληλες υποδομές υποδοχής επισκεπτών στον κήπο και καθώς το κτίριο της βίλας έχει αποκατασταθεί μετά τις πρόσφατες αρχιτεκτονικές και οικοδομικές εργασίες, μπορεί ο χώρος να λειτουργήσει πιλοτικά για τη διεξαγωγή μικρών συνεδρίων και εκδηλώσεων τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό του κτιρίου.

Οποσδήποτε όμως, η κατανόηση της καθημερινής χρήσης του ιστορικού κήπου πρέπει να έρχεται σε αντίθεση με το ρόλο του σε αυτές τις σπάνιες περιπτώσεις που θα φιλοξενούνται εκδηλώσεις. Ως εκ τούτου, οι συνθήκες της περιστασιακής αυτής χρήσης πρέπει να καθορίζονται με σαφήνεια, έτσι ώστε η κάθε τέτοια εκδήλωση να μπορεί η ίδια να υπηρετήσει την ανάδειξη της εικόνας του κήπου, αντί της παραποίησης ή της καταστροφής του (Χάρτα της Φλωρεντίας, 1982). Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η άδεια και συνδρομή της ΚΓ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων (ΕΠΚΑ), η οποία αποτελεί το φορέα λειτουργίας του συγκεκριμένου χώρου.

6) Έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου και άλλων έντυπων μέσων προβολής

Σημαντική θεωρείται η δράση της προβολής του ιστορικού μνημείου της φύσης, σε συνδυασμό με το ευρύτερο φυσικό και αρχαιολογικό τοπίο της Κνωσού, με στόχο την ενημέρωση και προσέλκυση ελλήνων και ξένων επισκεπτών με πολιτισμικά ενδιαφέροντα. Ένα τέτοιο έντυπο ενημερωτικού χαρακτήρα θα συγκεντρώνει καταρχήν ιστορικά, αρχιτεκτονικά και οικολογικά στοιχεία για τον κήπο της βίλας «Αριάδνη» καθώς και, συνδυαστικά, γενικές αρχαιολογικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές πληροφορίες για την περιοχή της Κνωσού και επίσης θα συμπεριλαμβάνει αγγλική μετάφραση. Το ενημερωτικό φυλλάδιο μπορεί να εκδοθεί αρχικά σε λίγες χιλιάδες αντίτυπα και, εφόσον έχουν λειτουργήσει οι προαναφερθείσες υποδομές για την υποδοχή επισκεπτών στον ιστορικό κήπο, να διανέμεται στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου της Κνωσού.

Μεσοπρόθεσμα μπορεί επίσης να δρομολογηθεί η επιμέλεια και έκδοση επιστημονικών συγγραμμάτων, ιστορικών κειμένων και οδηγών, που έχουν κατά καιρούς παρουσιαστεί σε διάφορα έντυπα, για το μνημείο της φύσης και τις σχέσεις του με το αρχαιολογικό τοπίο. Η έκδοση ενός σύνθετου λευκώματος, που θα αναλύει τις πολλαπλές πτυχές της ιστορικότητας και αυθεντικότητας του φυσικού μνημείου, θα συμβάλλει στην ανάδειξη και προβολή όλης της περιοχής.

▪ **Πίνακας αναγκαίων έργων και ενεργειών προστασίας και ανάδειξης του προστατευτέου αντικειμένου:**

A/A	Τίτλος έργου-ενέργειας	Φορέας υλοποίησης
1	Αναβίωση του πρωτότυπου κηποτεχνικού σχεδίου	Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε. και Δ/νη Δασών Ηρακλείου
2	Φυτοϋγειονομικός έλεγχος, καθαρισμοί βλάστησης & κλαδεύσεις κλάδων	ΕΘΙΑΓΕ ή Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο, Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε. και Δ/νη Δασών Ηρακλείου
3	Τεχνικές εργασίες: φωτισμός και τεχνητό όριο	Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε.
4	Δημιουργία υποδομών για ελεγχόμενη πρόσβαση επισκεπτών	Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε. και ΚΓ΄ ΕΠΚΑ
5	Δημιουργία υποδομών εκδηλώσεων και συνεδρίων	Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε. και ΚΓ΄ ΕΠΚΑ
6	Έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου και άλλων	Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε.

Γ) Σήμανση

Κρίνεται αναγκαία η σήμανση του μνημείου με αριθμό κατάλληλων πινακίδων προσανατολισμού και ενημέρωσης. Οι πινακίδες κατεύθυνσης για τον κήπο της βίλας «Αριάδνη» πρέπει να συνδυαστούν με τις αντίστοιχες πινακίδες προσανατολισμού για το αρχαιολογικό μνημείο της Κνωσού.

Πινακίδες κατεύθυνσης θα τοποθετηθούν επί του οδικού δικτύου, οι οποίες θα καθοδηγούν τον επισκέπτη προς την τοποθεσία της βίλας «Αριάδνη» και θα πληροφορούν για την παρουσία του μνημείου. Αυτές οι πινακίδες θα τοποθετηθούν τουλάχιστον σε όλες τις διασταυρώσεις που μεσολαβούν μεταξύ του ιστορικού

μνημείου της φύσης και του Β.Ο.Α.Κ.: στον κόμβο της εθνικής οδού με τη λεωφόρο Παπαναστασίου – στη διασταύρωση των λεωφόρων Κνωσού και Παπαναστασίου – σε θέσεις στη λεωφόρο Κνωσού όπου έχουν δημιουργηθεί υποχρεωτικές κυκλικές πορείες και – στην είσοδο που οδηγεί προς τη βίλα «Αριάδνη».

Δύο πινακίδες ενημερωτικές θα τοποθετηθούν στις εισόδους της βίλας και του αρχαιολογικού χώρου της Κνωσού, στις οποίες θα αναφέρονται πληροφορίες σχετικά με την κήρυξη του ιστορικού κήπου ως Διατηρητέου Μνημείου της Φύσης και επίσης θα αναγράφεται συνοπτικά ο Κανονισμός Λειτουργίας.

Δ) Αναγκαιότητα απαλλοτριώσεων

Δεδομένου ότι η βίλα «Αριάδνη», καθώς επίσης ο κήπος της και οι επιμέρους εκτάσεις της προτεινόμενης ζώνης προστασίας του, ανήκουν στην ιδιοκτησία του ελληνικού δημοσίου (παραχώρηση το 1952 από τη Βρετανική Σχολή Αθηνών) και διέπονται από τις διατάξεις της Αρχαιολογικής Νομοθεσίας, δεν απαιτούνται απαλλοτριώσεις ή άλλα οικονομικά αντισταθμίσματα στην περιβάλλουσα ζώνη προστασίας του κήπου, κατά το άρθρο 22 του Ν. 1650/1986.

Ε) Τελική πρόταση χαρακτηρισμού

Προτείνεται ο χαρακτηρισμός του ιστορικού κήπου της βίλας «Αριάδνη» στην περιοχή της Κνωσού, Δήμου Ηρακλείου της Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου ως **Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης**, κατά τα άρθρα 18 παρ. 3, 19 παρ. 4 και 21 παρ. 1 του Ν. 1650/1986 γιατί αποτελεί προστατευόμενο στοιχείο του τοπίου με ιδιαίτερη οικολογική, βιολογική, επιστημονική και αισθητική αξία, διαθέτει σημαντικότερο μνημειακό χαρακτήρα και είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ιστορική και πολιτισμική ταυτότητα του τόπου.

ΣΤ) Διοικητικές, θεσμικές και χρηματοδοτικές δυνατότητες για την υλοποίηση των διαχειριστικών μέτρων

Προτείνουμε η διαχείριση του ιστορικού μνημείου της φύσης να ανατεθεί στο **Ταμείο Διαχείρισης Πιστώσεων Εκτέλεσης Αρχαιολογικών Έργων** με τη συνδρομή της Δ/σης Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών της Α.Δ.Κ., σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 15 παρ. 1γ του Ν. 2742/1999. Τόσο το Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε. όσο και η Δ/ση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών έχουν εξ' αντικειμένου επαρκή εμπειρία και κατάλληλη επιστημονική και τεχνική υποδομή για τη διαχείριση ενός τέτοιου αντικειμένου (γενική εποπτεία, σύνταξη, παρακολούθηση της εφαρμογής και αξιολόγηση του κανονισμού διοίκησης & λειτουργίας και του σχεδίου διαχείρισης, που αναφέρονται στο άρθρο 18 παρ. 5 του Ν. 1650/1986).

Δυνατότητα χρηματοδότησης για την υλοποίηση των προτεινόμενων διαχειριστικών μέτρων αποτελεί το 4^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (4^η Προγραμματική περίοδος 2007-2013), στα πλαίσια των έργων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη» που θα υποστηρίξουν το Υ.Π.Ε.Κ.Α. και η Περιφέρεια Κρήτης (ΠΕΠ).

Επιπλέον, η παρουσία του διατηρητέου μνημείου της φύσης εντός των ορίων της αρχαιολογικής περιοχής της Κνωσού και σε άμεση γειτνίαση με σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους δίνει τη δυνατότητα αναζήτησης πιστώσεων για τις προτεινόμενες δράσεις από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Πολιτισμός» (προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς) του Υπουργείου Πολιτισμού. Επίσης και πάντα στο πλαίσιο ευθύνης του Ε.Π. του ΥΠ.ΠΟ., για ανάλογες παρεμβάσεις ανάδειξης και προβολής αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων και ενίσχυση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας, που έχουν καίριο και καταλυτικό ρόλο για την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας, πρέπει να υπάρξει συνεργασία και συντονισμός πολιτικής με το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης ώστε να αποτελέσουν αντικείμενο Κοινοτικής συγχρηματοδότησης κατά την προγραμματική περίοδο 2007-13.

Ε. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΦΑΚΕΛΟΥ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ Π. Δ.

5.1. Έκθεση αξιολόγησης – τεκμηρίωσης της προστασίας του κήπου της βίλας «Αριάδνη» στα όρια της Περιφέρειας Κρήτης

Ο κήπος της βίλας «Αριάδνη» στην περιοχή Κνωσού του Δήμου Ηρακλείου Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου αποτελεί ένα μοναδικό και σημαντικότερο δείγμα ιστορικού κήπου σε μια περιαστική περιοχή ιδιαίτερης αρχαιολογικής και πολιτισμικής αξίας στην Περιφέρεια Κρήτης. Η αυθεντικότητα του κηποτεχνικού σχεδιασμού και η σύνθεση και ηλικία των φυτικών ειδών τον καθιστούν ένα αξιόλογο φυσικό μνημείο με μοναδική βιολογική, πολιτισμική και περιβαλλοντική αξία.

Βρίσκεται στην καρδιά της Α΄ Αρχαιολογικής Ζώνης Προστασίας της Κνωσού, σε χαμηλό λόφο που εποπτεύει το γειτνιάζοντα αρχαιολογικό χώρο του μινωικού ανακτόρου και επίσης, περιβάλλεται από άλλους αρχαιολογικούς χώρους τόσο της ίδιας (Εποχή του Χαλκού) όσο και ύστερων ιστορικών περιόδων, οι οποίοι αποτελούν συνεχές πεδίο αρχαιολογικής μελέτης και ανασκαφής. Η έκταση του κήπου και της προτεινόμενης ζώνης προστασίας του υπόκεινται στις προστατευτικές διατάξεις του αρχαιολογικού νόμου και τελούν υπό την εποπτεία της ΚΓ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων (ΕΠΚΑ).

Ο κήπος σχεδιάστηκε και πραγματώθηκε από τον αρχιτέκτονα Chr. Doll, σύμφωνα με τις επιθυμίες και υποδείξεις του sir A. Evans, το δεύτερο μισό της πρώτης δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα. Αποτελεί ιδιαίτερο παράδειγμα μεσογειακού κήπου με ιθαγενή και εξωτικά είδη φυτών, ο οποίος σχεδιάστηκε βάσει των ευρωπαϊκών κηποτεχνικών αρχών και κανόνων εκείνης της χρονικής περιόδου. Οι ιστορικοί κήποι της εδουαρδιανής περιόδου (*edwardian gardens*; αρχές του προηγούμενου αιώνα) σχεδιάζονταν με ειδυλλιακή διάθεση και σκοπό την ‘αιχμαλώτιση’ του ρομαντισμού της υπαίθρου στα όρια του αστικού και περιαστικού τοπίου. Πολλά δέντρα και θάμνοι, που προβλέπονταν στο πρωτότυπο σχέδιο και φυτεύτηκαν στη συνέχεια στον κήπο, διασώζονται μέχρι σήμερα έχοντας αποκτήσει μεγάλες διαστάσεις σε ύψος και όγκο.

Οι εργασίες αποκατάστασης του κτιρίου και του κήπου της βίλας «Αριάδνη», που πραγματοποιήθηκαν πριν λίγα χρόνια, κατόρθωσαν να διατηρήσουν το πνεύμα και την αυθεντικότητα του ιστορικού κήπου με ήπιες και διακριτικές παρεμβάσεις στον υπαίθριο χώρο. Τα περιορισμένα χρηματοδοτικά μέσα δεν επέτρεψαν τη διενέργεια εκτενέστερων δράσεων ενώ σήμερα, για τον ίδιο λόγο, έχουν ανακύψει ποικίλα προβλήματα συντήρησης και διατήρησης του ιστορικού κήπου.

Η παρουσία της βίλας στην Κνωσό είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αρχαιολογική και πολιτισμική ταυτότητα του τόπου. Ο ιστορικός κήπος, βάσει των χαρακτηριστικών και της βλάστησης του που αποτελούν μοναδικά στοιχεία των σπάνιων ιστορικών κήπων της Ελλάδας, πληροί τις προϋποθέσεις για το χαρακτηρισμό του ως διατηρητέου μνημείου της φύσης. Η προστασία και διατήρηση της αυθεντικότητας και ιστορικότητας του κήπου ενισχύουν την πολιτισμική και περιβαλλοντική φυσιογνωμία της ευρύτερης περιοχής και συμβάλλουν στην ενίσχυση της προσέλευσης επισκεπτών διαφορετικών ενδιαφερόντων. Ο χαρακτηρισμός του κήπου της βίλας «Αριάδνη» ως ιστορικού διατηρητέου μνημείου της φύσης θα επιβάλλει στη συνέχεια τη μελέτη και εκτέλεση των κατάλληλων έργων προστασίας και ορθολογικής διαχείρισης και ανάδειξης του συγκεκριμένου καθώς και του ευρύτερου χώρου μελέτης.

Η αρμόδια αρχαιολογική υπηρεσία, διαμέσου του Ταμείου Διαχείρισης Πιστώσεων Εκτέλεσης Αρχαιολογικών Έργων και η τοπική δασική αρχή, όπως εκπροσωπείται από τη Δ/ση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών, αποδέχονται αυτόν τον χαρακτηρισμό του κήπου και τη θέσπιση μέτρων, όρων και περιορισμών για τη διατήρηση και ανάδειξη αυτού του μοναδικού στοιχείου του τοπίου λόγω των ιδιαίτερων φυσικών και ανθρωπογενών χαρακτηριστικών του.

5.2. Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος ή ΚΥΑ

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ Η΄ΚΥΑ ΥΠ΄ ΑΡΙΘΜ.....

Χαρακτηρισμός του ιστορικού κήπου της βίλας «Αριάδνη» στην αρχαιολογική περιοχή Κνωσού του Δήμου Ηρακλείου Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου Κρήτης ως Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης.

Έχοντας υπόψη:

- α. Τις διατάξεις των άρθρων 18, 19, 21 και 22 του Ν. 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 160Α).
- β. Τις διατάξεις του άρθρου 15 παρ. 1 του Ν. 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη» (ΦΕΚ207Α).
- γ. Τις διατάξεις των άρθρων 11, 12, 13, 14, 15, 16 και 17 (πίνακας 4) της ΚΥΑ 69269/5387/24-10-1990 «Κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων, περιεχόμενο μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), καθορισμός περιεχομένου ειδικών περιβαλλοντικών μελετών (ΕΠΜ), κλπ.» (ΦΕΚ 678Β).
- δ. Τις εξειδικευμένες προδιαγραφές εκπόνησης ειδικών περιβαλλοντικών μελετών για αιωνόβια μνημειώδη δένδρα που εγκρίθηκαν από το ΥΠΕΧΩΔΕ με το 185577/1078/30-3-2006 έγγραφο.
- ε. Την ειδική περιβαλλοντική μελέτη για τον ιστορικό κήπο της βίλας «Αριάδνη» Κνωσού Δήμου Ηρακλείου, η οποία εγκρίθηκε με τηναπόφαση ΥΠΕΚΑ (Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος).

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΥΜΕ

Τον ιστορικό κήπο της βίλας «Αριάδνη» περιοχής Κνωσού του Δήμου Ηρακλείου Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου Κρήτης ως Διατηρητέο μνημείο της Φύσης.

Ορίζουμε ως περιβάλλουσα ζώνη προστασίας έκταση 65,0 στρ. περιμετρικά του κήπου, όπως ακριβέστερα ορίζεται στο επισυναπτόμενο τοπογραφικό διάγραμμα της Δ/σης Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών με τα στοιχεία 1-2-3-4-5-6-.....-43-44-1.

Βασικοί άξονες διαχείρισης του διατηρητέου μνημείου της φύσης είναι η διατήρηση της αυθεντικότητας του ιστορικού κήπου και η προστασία της βλάστησης από φυτοπαθολογικές ασθένειες, από επεμβάσεις στον κορμό, το ριζικό σύστημα και την κόμη καθώς και από παρεμβάσεις στην υδρολογική κατάσταση και την περιβάλλουσα ζώνη προστασίας, που ενδέχεται να προκαλέσουν υποβάθμιση ή να θέσουν σε κίνδυνο την υπόσταση του μνημείου, όπως επίσης και η ανάδειξη του για την ελεγχόμενη υποδοχή επισκεπτών.

Για τη διατήρηση και προστασία του μνημείου επιβάλλονται οι εξής όροι, περιορισμοί και απαγορεύσεις:

- Κανένα έργο ή, γενικότερα, επέμβαση στην περιοχή δεν επιτρέπεται χωρίς την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης, της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και του ΤΔΠΕΑΕ.

- Δεν επιτρέπεται η εισαγωγή και εγκατάσταση φυτευτικού υλικού χωρίς να έχει προηγηθεί ειδική περιβαλλοντική μελέτη εγκεκριμένη από το Φορέα Διαχείρισης και τη Δασική Υπηρεσία.

- Κάθε ανασκαφική δραστηριότητα ή εργασίες που απαιτούν βαθιά εκσκαφή για τη διέλευση υπόγειων αγωγών και δικτύων, οι οποίες γειτνιάζουν και μπορεί να επηρεάσουν το ριζικό σύστημα των αιωνόβιων δέντρων ή την υδρολογική κατάσταση, θα διενεργούνται μόνο με την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης, της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και του ΤΔΠΕΑΕ.

- Τυχόν απαιτούμενες κλαδεύσεις, καθαρισμοί ή καθαίρεση επικίνδυνων κλάδων θα γίνονται μόνο υπό την εποπτεία του Φορέα Διαχείρισης. Απαγορεύεται η απόρριξη των κομμένων φυτικών τμημάτων εντός της ζώνης προστασίας.

- Απαγορεύεται η ελεύθερη καύση φυτικών υπολειμμάτων και χορτολιβαδικής βλάστησης εντός της ζώνης προστασίας.

- Δεν επιτρέπεται η αναρρίχηση στον κορμό και τους κλάδους των δέντρων.
- Απαγορεύεται η κοπή και αφαίρεση ανθέων και καρπών από όλα τα φυτά.
- Δεν επιτρέπεται η ανάρτηση πινακίδων, καλωδίων και φωτιστικών στον κορμό και τους κλάδους των δέντρων.
- Επιβάλλεται ο ετήσιος τακτικός καθαρισμός και η απομάκρυνση της ξηροφυτικής υποβλάστησης σε όλη την έκταση της ζώνης προστασίας ώστε να περιοριστεί ο κίνδυνος πυρκαγιάς.
- Ο φωτισμός που προβλέπεται για τους αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους και για το μνημείο της φύσης πρέπει να είναι επαρκής αλλά διακριτικός και δεν πρέπει να στρέφονται προβολείς προς την κόμη των δέντρων, που ενδέχεται να προκαλέσουν όχληση σε πτηνά που φωλιάζουν ή κουρνιάζουν στη βλάστηση.
- Δεν επιτρέπεται η ανεξέλεγκτη προσέλευση επισκεπτών εντός των ιστορικών και φυσικών μνημείων αλλά η ελεγχόμενη είσοδος ορισμένου αριθμού ημερησίως, ανάλογα με την ικανότητα της επισκεψιμότητας κάθε χώρου.

Η διαχείριση του διατηρητέου μνημείου της φύσης ανατίθεται στο Ταμείο Διαχείρισης Πιστώσεων Εκτέλεσης Αρχαιολογικών Έργων με την επιστημονική και τεχνική συνδρομή της Δ/σης Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών. Τα αναγκαία έργα προστασίας και ανάδειξης μπορεί να εκτελούνται από το Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε. ή/και σε συνεργασία με το Δήμο Ηρακλείου, με την προϋπόθεση της έγκρισης των ειδικών κηποτεχνικών μελετών από τη Δ/ση Δασών Ηρακλείου. Οι επεμβάσεις εντός αρχαιολογικών χώρων και ζωνών προστασίας αυτών απαιτούν επίσης την έγκριση της αρμόδιας Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ

5.3. Παραρτήματα

1. Φωτογραφική τεκμηρίωση

2. Χάρτες:

- Γενικός χάρτης
- Χάρτης προσανατολισμού, κλ. 1:50000
- (ορθοφωτο)Χάρτης περιοχής, κλ. 1:16000
- Τοπογραφικό διάγραμμα καθορισμού ζώνης προστασίας, κλ. 1:5000
- Σχέδιο αποτύπωσης του κήπου, κλ. 1:350

5.4. Βιβλιογραφία

1. Ν. Αθανασιάδης, 1986. Δασική Βοτανική (Δέντρα και Θάμνοι των Δασών της Ελλάδος), Μέρος II. Εκδόσεις Γιαχούδη – Γιαπούλη, Θεσσαλονίκη
2. Θ. Αραμπατζής, 1998. Θάμνοι και Δέντρα στην Ελλάδα, Τόμος Ι. Οικολογική Κίνηση Δράμας, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καβάλας, Δράμα
3. J. Evans, 1943. Time and Chance: the story of Arthur Evans and his Forebears. Longmans, Green, London
4. D. Powell, 1973. The Villa Ariadne. Hodder and Stoughton, London
5. F. Zanon, 1997. The Villa Ariadne: an Edwardian Garden in Crete. The Mediterranean Garden Society, issue 10
6. D. Haxley (επιμ.), 2000. Cretan Quests: British Explorers, Excavators and Historians. BSA, Athens
7. The British School at Athens, 2004. Knossos: Palace, City, State. BSA Studies issue 12, U.K.
8. ΥΠ.ΠΟ., Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε., 2008. Συντήρηση, Στερέωση και Ανάδειξη του Ανακτόρου και του Αρχαιολογικού Χώρου. Ηράκλειο
9. F. Zanon, 2009. The Saga of a Historic Garden. The Mediterranean Garden Society, issue 56

Εκ μέρους της Συντακτικής Ομάδας της Ε.Π.Μ.

Μαρία Κοζυράκη

Φλάβιο Ζανόν

Δασολόγος - Δρ. Αρχιτέκτων Τοπίου

Αρχιτέκτων Μηχανικός